

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ МОВИ

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність 016
Спеціальна освіта (Логопедія)

Одеса – 2023

УДК: 372.461:001

Друк за ухвалою вченої ради Університету Ушинського (протокол №3 від 28 вересня 2023 року)

Укладач: Крупеньова Т.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін

Рецензенти:

Насакіна С.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук Одеського державного аграрного університету;

Павлюк Н.Л. – викладач кафедри української та зарубіжної літератур Університету Ушинського

Культура української наукової мови: методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Культура української наукової мови» : для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність 016 Спеціальна освіта (Логопедія) / уклад. Тетяна Крупеньова. Одеса, 2023. 50 с.

Укладено відповідно до програми підготовки магістрів денної форми навчання. Видання містить контрольні-пошукові, проблемні завдання для індивідуальної пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти в аудиторний і неаудиторний час, запитання для самоконтролю, теми індивідуальних навчально-дослідних завдань, критерії оцінювання, а також довідковий матеріал.

Для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність 016 Спеціальна освіта (Логопедія), викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 372.461:001

© Тетяна Крупеньова, укладання, 2023
© УНІВЕРСИТЕТ УШИНСЬКОГО, 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	3
ПЕРЕДМОВА.....	4
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	13
Практичне заняття №1 Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника	13
Самостійна робота № 1.....	15
Практичне заняття № 2 Мовні засоби української наукової мови	17
Самостійна робота № 2.....	19
Практичне заняття № 3 Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти	23
Самостійна робота № 3.....	24
Практичне заняття № 4 Культура читання наукового тексту. Компресія наукового тексту	26
Самостійна робота № 4.....	28
Практичне заняття № 5. Мовне оформлення наукового тексту (магістерської роботи)	29
Самостійна робота № 5.....	31
Практичне заняття № 6 Редагування наукового тексту	33
Самостійна робота № 6.....	35
Практичне заняття № 7 Наукова стаття як самостійний науковий твір Наукова рецензія і науковий відгук	36
Самостійна робота № 7.....	38
Практичне заняття № 8 Комунікативні девіації та шляхи їх усунення в науковому спілкуванні	39
Самостійна робота № 8.....	41
ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ.....	43
ДОДАТОК.....	44
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	49

ПЕРЕДМОВА

Здобуття вищої освіти є свідомим вибором кожної молодої людини. У процесі навчання студенти обов'язково займаються дослідницькою діяльністю, що є однією з найважливіших форм навчального процесу. Крім того, у навчальних програмах для студентів усіх спеціальностей передбачене написання курсових та магістерських робіт, у яких і пропонується висвітлити результати власних наукових пошуків. Актуальність і новизна, логічність й аргументованість наведених даних, їх достовірність – невід'ємні складники сучасного наукового дослідження, але не менш важливим є його мовне оформлення. І якщо підтверджена чи спростована наукова гіпотеза, цікавий науковий факт, описаний у дослідженні, можна порівняти із серцевиною соковитого плоду, то мовне оформлення – необхідна оболонка, покликана стати оздобою ваших майбутніх досліджень і в жодному разі не зіпсувати загального враження від них.

Навчальну дисципліну «Культура української наукової мови» вивчають студенти другого (магістерського) рівня вищої освіти. На опанування дисципліни виділено 90 год. (лекції – 14 год., практичні заняття – 16 год., позааудиторна самостійна робота студента становить 60 год.). Підсумковий контроль відбувається у формі заліку. Допомогти магістрантам у вивченні курсу «Культура української наукової мови» має на меті цей посібник. Зокрема, він відбиває інформаційний обсяг навчальної дисципліни, який структуровано на два змістові модулі. Керуючись наповненням змістових модулів, студенти зможуть самостійно проаналізувати мету й актуальні проблеми культури української наукової мови, вивчити засади наукового стилю сучасної української мови, набути корисних навичок ведення й оформлення наукової праці.

Методичні рекомендації пропонують плани практичних занять з курсу «Культура української наукової мови». До кожного практичного заняття запропоновано теоретичні питання для обговорення, список літератури, питання для самоконтролю та завдання для самостійного виконання. Дотримання навчально-методичних рекомендацій передбачає вироблення в студентів умінь логічно й переконливо викладати власну думку з приводу мовознавчих проблем, вести наукову дискусію, орієнтуватися в тенденціях терміновживання та вибору коректних синтаксичних конструкцій. У завданнях до кожної теми укладач запропонувала матеріал, який дасть змогу відшліфувати в магістрантів необхідні професійні навички ефективного й грамотного наукового мовлення. Тексти завдань не лише будуть закріплювати знання та навички магістрантів, але й виконуватимуть пізнавальну, розвивальну, виховну та естетичну функції. Виконання самостійної роботи зорієнтоване на розвиток дослідницьких умінь студентів на основі вивченого ними матеріалу. Посібник містить також перелік питань до заліку з навчальної дисципліни «Культура української наукової мови».

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка	Статус дисципліни: обов'язкова	
Модуль - 1	ОПП Спеціальна освіта (Логопедія) <u>Спеціальність</u> 016 Спеціальна освіта	Рік навчання:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне навчально-дослідне завдання <u>доповідь</u>		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	14 год.	4 год.
		Практичні	
		16 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		50 год.	72 год.
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	10 год.
		Вид контролю:	
		залік	залік

Мета навчальної дисципліни «Культура української наукової мови»: розширити уявлення магістрантів про українську наукову мову, мовні засоби наукового тексту, формування мовнокомунікативної компетентності дослідника для успішної презентації результатів професійної /наукової діяльності. Унікальність навчальної дисципліни в освітньо-професійній програмі полягає у формуванні академічної культури дослідника, творчому застосуванні мовленнєвих умінь у продукуванні текстів наукових жанрів.

Сформувати мотивацію щодо використання набутих знань у професійній діяльності.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 02. Здійснювати дослідження та/ або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій. Викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

ПРН 09. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

ПРН 10. Відшуковувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

Очікувані результати навчання дисципліни:

знати:

- специфічні риси писемної та усної форм наукового стилю української літературної мови, основні жанрові різновиди наукового стилю, традиційні стильові ознаки української наукової мови;
- правила побудови і культури читання наукового тексту, особливості конспектування, анотування, реферування наукових джерел;
- мовні засоби організації наукової інформації в науковому тексті, обов'язкові вимоги до оформлення посилань, цитат, списку використаних джерел, мовні кліше для написання наукової статті, тез, анотації, рецензії, відгуку;
- композиційно-логічну побудову усної наукової доповіді, повідомлення, виступу;

уміти:

- аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів і часових епох; досліджувати функціональне навантаження наукової мови учених як елітарних мовних особистостей;
- здійснювати інформаційно-пошукове (бібліографічне переглядове, ознайомлювальне, вивчальне, аналітико-критичне), творче читання наукового тексту;
- виділяти в науковому тексті основні проблеми, визначати їх актуальність, пояснювати ключові слова, індивідуальну манеру письма;
- редагувати (вчитувати, обробляти, переробляти) науковий текст відповідно до вимог наукового стилю; здійснювати самоконтроль виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях;
- здійснювати бібліографічний опис на основі певних нормативних вимог;
- дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; володіти морфологічними, лексичними, синтаксичним нормами.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

Інтегральна компетентність: Здатність здобувача освіти розв'язувати складні задачі дослідницького та / або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Загальні компетентності:

ЗК 04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 07. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Науковий стиль української мови

ТЕМА 1. Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника.

Наука як феномен культури. Наука як вища форма інтелектуальної самореалізації особи. Вимоги до особистості науковця: наукова послідовність, інтелектуальна незалежність, наукова одержимість, наполегливість, нестандартність мислення, антипатія до догматизму і суб'єктивізму, наукова скромність, наукова коректність, стриманість, терпимість, комунікабельність, критично-рефлексивний стиль наукового мислення, наукова дисципліна, наукова толерантність. Авторське право. Наукова добросовісність і етика вченого. Мовна культура науковця. Вияв рівнів мовної культури науковця (рівня мовної правильності, інтеріоризації, насиченості мовою, адекватного вибору, володіння фаховою метамовою. Виховання мовної культури науковця в Україні і за кордоном. Науковий ідіостиль. Науковий діалог.

ТЕМА 2. Науковий стиль української мови у професійному спілкуванні. Мета, завдання, сфера використання, основні функції наукового стилю. Підстили наукового стилю. Власне науковий підстиль і його жанри: наукова стаття, наукова монографія, кваліфікаційна робота (курсowa, дипломна, магістерська), дисертація, доповіді, тези. Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, навчально-методичні збірники, конспекти, хрестоматії тощо). Науково-популярний підстиль і його жанри. Науково-діловий підстиль і його жанри: технічна документація (контракти та інструкції для підприємств, резюме, повідомлення про дослідження, інструкція, науковий звіт, аналітична записка, службовий лист, устав, положення). Науково-інформативний підстиль і його жанри: реферат, реферативний огляд, анотація, патентний опис. Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги. Термінологічний словник. Наукова замітка, наукова рецензія, відгук. Науковий огляд, науковий портрет, наукова біографія та ін. Традиційні стильові ознаки наукової мови (абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об'єктивність викладу, конкретність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, діалогічність, лінійність, точність і

ТЕМА 3. З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови.

Розширення сфери діяльності людей як умова виникнення наукового стилю. Елементи наукового стилю української мови в давній книжній українській мові. Наукові твори Київської Русі. Збагачення тематики наукових творів з філософії, риторики, історичної мемуаристики в кінці XVI – на початку XVIII ст. Розширення жанрового спектру (трактати, описи дослідів, огляди з певної галузі науки, літописи, хроніки та ін.). Наукові твори Острозької, Києво-Могилянської академії. Особливості українського

наукового тексту кінця XIX – початку XX ст.: полемічність, діалогічність, образність, комунікативно-прагматичні складові наукового викладу. Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка: формування української наукової термінології. Мовна особистість ученого певної історичної епохи. Духовна енергія, життєстійкість, талановитість самотньої природи, установка на діалогове начало. Новий стиль наукового мовлення у праці “Із секретів поетичної творчості” І.Франка. Домінанти наукової творчості у мовознавчих студіях О.Потебні, М.Драгоманова. "Десять заповідей ростого писання і редагування" І.Огієнка. "Уваги до сучасної української літературної мови" О.Курило. Діяльність Термінологічної комісії при Українській академії наук. Вироблення української спеціальної термінології в Інституті української наукової мови. Розвиток української наукової мови на сучасному етапі. Українська наукова мова у працях мовознавців і термінологів К.Городенської, С.Єрмоленко, С.Караванського, Т.Кияка, О.Кочерги, М.Кратка, Л.Мацько, Н.Непийводи,

ТЕМА 4. Мовні засоби української наукової мови.

Фонетико-інтонаційні особливості усної форми наукового стилю. Комунікативні властивості наукової мови (повна вимова звуків, переважно розповідна інтонація, уповільнений темп мовлення). Засоби милозвучності української мови. Лексика наукового стилю. Широке використання слів з абстрактним значенням, термінологічної лексики, запозичених слів. Уживання слів у прямому значенні. Відсутність розмовних, просторічних слів, слів з емоційно-експресивним забарвленням. Цінність терміна в науковому тексті. Наукова термінологія. Основні вимоги до термінів: точність, асоціативність, варіативність та ін. Особливості синонімії у термінології. Відмінність термінів від професіоналізмів і професійних жаргонізмів. Доцільність використання у фаховому мовленні іншомовної лексики. Українські відповідники до запозичених термінів. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Поняття «авторський термін». Основні способи термінотворення. Фразеологізована термінологія і кліше. Уживання в науковому мовленні іменників II відміни чоловічого роду в родовому та давальному відмінках. Кличний відмінок іменників. Відмінювання українських та іншомовних прізвищ, імен, по батькові, географічних назв. Рід, число невідмінюваних іменників. Перевага відносних прикметників. Аналітична форма вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників.

Особливості уживання займенників у науковому стилі. Норми вживання та відмінювання числівників. Інформаційне навантаження особових дієслів, стійких дієслівно-іменникових сполук, дієслівних форм. Уживання прислівників у наукових текстах. Функціональний діапазон сполучників і прийменників. Видільні або обмежувальні частки у науковому стилі. Граматичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів. Синтаксис наукового мовлення. Узгодження, керування, зв'язок між підметом і присудком. Прості

ускладнені (однорідними, відокремленими, вставними членами) речення в науковому тексті. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами. Активні та пасивні конструкції на -но, -то на означення результативності. Уживання в наукових текстах односкладних речень. Особливості вживання складносурядних і складнопідрядних речень у науковому стилі.

ТЕМА 5. Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти.

Науковий текст як комунікативний блок. Структурні елементи наукового тексту. Причиново-наслідкові зв'язки між компонентами. Функції структурних елементів наукового тексту (пояснення, обґрунтування, уточнення, доповнення, унаочнення та ін.). Аспекти розгляду наукового тексту: змістовий, структурний, прагматичний. Типи інформації: змістовно-фактуальна, змістовно-концептуальна, змістовно-підтекстова. Властивості наукового тексту: зв'язність (єдність теми, змісту, оцінки змісту, композиції, зв'язок речень, абзаців), цільність на рівні змісту, функції, форми, наявність меж тексту (початок і кінець), логічність. Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні. Принципи відбору наукових текстів: змістовної насиченості і закінченості, наукової інформативності, новизни, доступності, проблемності. Основні функції різножанрових наукових текстів: інформативна, епістемічна, комунікативна, перформативна, гносеологічна, когнітивна, функція впливу, аргументованого доказу, діалогічна. Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні. Різновиди наукових текстів: за сферами наукового знання (*науково-технічні, науково-природничі, науково-гуманітарні*), за ступенем узагальнення (первинні і вторинні жанри), за жанровою формою, за функціональним призначенням (теоретичні, методологічні, оглядові, пояснювальні, емпірико-фактологічні, мішаного типу). Наукові тексти академічного підстилю (статті, дисертації, монографії). Принципи укладання наукових текстів: принципи змістовної насиченості, наукової інформативності, новизни, змістової закінченості, проблемності. Авторський стиль наукового письма.

ТЕМА 6. Композиція писемного наукового тексту.

Поняття композиції в науковому тексті. Основні компоненти композиції. Заголовок наукового тексту. Номінативна, інформативна, експресивно-апелятивна функції заголовка. План наукового тексту і його композиційні блоки: вступ, основна частина, висновки. Принципи складання плану наукового тексту: членування тексту на смислові блоки; визначення основної думки кожного виділеного смислового блоку; формулювання пунктів плану. Графічна культура оформлення плану. Поділ тексту на абзаци. Абзац як архітектонічна одиниця наукового тексту. Структурні, або композиційні види абзацу. Роль першого речення в абзаці. Смістова закінченість абзацу. Класична форма абзацу: формулювання теми, її розробка,

висновки. Єдність змісту і логічна послідовність викладу. Зв'язок речень в абзаці і в тексті. Типи зв'язку: ланцюгова і паралельна. Засоби зв'язку: лексичний повтор, займенниковий повтор, синтаксичний повтор.

ТЕМА 7. Компресія наукового тексту.

Поняття “компресія”, “мовна економія”. Різновиди компресії наукового тексту: тези, конспект, реферат, анотація. Тези та їх види: прості, основні, складні, похідні, оригінальні. Структура тез: вступ (теза); основна частина; висновки. Конспект. Особливості конспектування: опорні слова, способи викладу матеріалу, його структурування. Графічні засоби оформлення конспекту. Умовні позначення та скорочення. Реферування наукового джерела, основні функції. Класифікація рефератів: за належністю до певної галузі знань, способом характеристики первинного документу, кількістю джерел реферування, обсягом або глибиною розгортання теми. План-макет поаспектного аналізу документу при реферуванні. Вимоги до тексту реферату. Основні способи реферативного викладу тексту. Мовні кліше для підготовки реферату наукового джерела. Анотування наукового джерела, мета, функції. Структура анотації. Ключові слова для анотації. Види анотацій. Мовні стандарти для складання анотації.

Змістовий модуль 2. Культура писемного наукового мовлення

ТЕМА 8. Мовне оформлення наукового тексту (магістерської роботи).

Оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження. Графічне оформлення розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. План наукового тексту і його композиційні блоки: вступ, основна частина, висновки. Принципи складання плану наукового тексту: членування тексту на смислові блоки; визначення основної думки кожного виділеного смислового блоку; формулювання пунктів плану. Графічна культура оформлення плану. Заголовок наукового тексту. Номінативна, інформативна, експресивно-апелятивна функції заголовка. Компоненти вступу: постановка проблеми, її актуальність; науково-практичне значення того, що досліджуватиметься в основній частині, методи дослідження, джерельна база; аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми і на які спирається автор; виділення питань, яким присвячується стаття; формулювання мети і завдання. Основна частина роботи. Основні розділи основної частини наукової роботи (описовий, аналітичний). Повне обґрунтування отриманих результатів. Висновки. Загальні висновки і висновки до розділів. Досягнення мети. Перспективи наступних розвідок з питань, що розглядаються. Посилання як сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю. Роль посилань у тексті, їх кількість і потреба. Вимоги до посилань. Цитування. Види цитат: цитати-тези або докази; цитати-аргументи. Загальні вимоги до цитування. Цитування з першоджерел. «Непряме» цитування. «Некоректне цитування» з наукових джерел. Компіляція і плагіат.

ТЕМА 9. Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби.

Шляхи наукового пошуку та аналізу обраної теми. Опрацювання літературних джерел. Бібліографічний опис. Робота з українськими ресурсами мережі Інтернет. Оформлення списку використаних джерел: у порядку появи посилань у тексті; в алфавітному порядку. Оформлення електронних джерел інформації. Оформлення прізвищ та ініціалів у науковому тексті та у списку використаних джерел. Спеціальні графічні засоби: формули, таблиці, схеми, графіки, креслення. Нумерація формул, таблиць, ілюстрацій. Графічне оформлення ілюстрацій, таблиць та правила подання формул. Умовні позначення та скорочення.

ТЕМА 10. Редагування наукового тексту.

Особливості редагування наукового тексту. Види редагування: вичитка; скорочення; обробка; переробка. Типові недоліки в оформленні наукової роботи. Вимоги до заголовка: відповідність означеній проблемі, лаконічність, однозначність, конкретність. Узгодження назви і змісту розділів з темою дослідження. Змістова насиченість і змістова коректність наукової інформації в основній частині. Збереження концептуальної ідеї дослідження. Логіка переходів від одного параграфу до наступного. Стилистична одноманітність формулювань. Дотримання принципу авторської скромності. Висновки наукової роботи: узгодженість між назвою, метою, завданнями і висновками. Типові помилки при цитуванні. Типові недоліки в оформленні наукової роботи. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Експресивно забарвлені слова в неекспресивному мовленні, недоречне використання розмовних, просторічних слів, вульгаризмів, застарілих слів і неологізмів, неправильне вживання слів з переносним значенням. Помилки у вживанні фразеологічних зворотів, синонімів, неправильне використання запозиченої лексики. Граматичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів. Порушення принципу узгодження, керування, зв'язку між підметом і присудком. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами. Змішування прямої і непрямої мови. Проблеми перекладу наукових текстів. Форми та види перекладу. Переклад термінів галузі. Машинний переклад наукових текстів. Причини виникнення помилок під час комп'ютерного перекладу.

ТЕМА 11. Наукова стаття як самостійний науковий твір.

Види наукової статті: за змістом, читацьким призначенням, кількістю авторів. Методи написання статті: конструктивно-синтетичний; критико-аналітичний. Етапи роботи над науковою статтею. Обсяг наукової статті. Структура наукової статті. Вимоги до змісту, форми, мови наукової статті. Мовні кліше в науковій статті: для передачі мотивації актуальності теми і важливості дослідження; розгляду історії та сучасного стану розробки питання в науковій літературі; формулювання мети і завдань, викладу суті дослідження. Цитування у статті. Лексико-граматичні конструкції для оформлення власного бачення проблеми. Мовні засоби для передачі

впевненості, критики, незгоди, спростування, припущення. Мовні кліше для висновків, пропозицій. Мовні огріхи в науковій статті.

ТЕМА 12. Виступ із науковим повідомленням: структура, етапи підготовки.

Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, повідомлення, виступу. Основні структурні елементи виступу. Етапи підготовки наукового виступу. Іntenція, диспозиція, елокуція, меморія, акція, релаксація. Іntenція (винайдення). Формування задуму, визначення мотивації виступу. Тема, ідея, концепція виступу. Вимоги до назви теми виступу: лаконічність, зрозумілість, конкретність. Мета виступу. Збір, систематизація, критичне осмислення науково-довідкового друкованого й електронного матеріалу. Запис прочитаного. Вимоги до записів. Посилання на літературні джерела. Етапи виступу. Диспозиція (розташування). Обмірковування матеріалу, структурування його за різними видами читання (оглядовим, пошуковим, суцільним). Складання деталізованого плану виступу (вступу, основної частини, висновків). Композиція виступу: блоки, акумуляція деталей, акцентування суттєвих моментів. Визначення проблем дискусійного характеру. Добір фактичного матеріалу (в т. ч. можливих таблиць, діаграм, графіків, схем тощо) до кожного пункту розробленого плану. Прогнозування можливих запитань слухачів та відповідей під час обговорення виступу. Формулювання висновків. Обмірковування вступної частини наукового виступу. Елокуція (словесне оформлення думки). Редагування ключових слів, стилістичне оформлення виступу. Перевірка матеріалів виступу на відповідність основним вимогам; логіці викладу, точності інформації, чинним мовним/мовленнєвим нормам. Вибір мовних засобів. Мовні огріхи у виступі. Меморія (запам'ятовування). Підготовка виступу з опорою на текст. Опанування тексту риторично (необхідні паузи, модуляція голосу). Тренування виступу. Проведення хронометражу виступу. Внесення необхідних уточнень і виправлень у тексті виступу.

ТЕМА 13. Комп'ютерна презентація наукового виступу. Комп'ютерний дискурс. Комп'ютерна презентація наукового виступу. Мета й ознаки електронної презентації наукового виступу: поліадресатність; варіативність. Виділення тексту кольором, великими буквами, шрифтами (курсивом, жирним, напівжирним, підкресленим). Використання рисунків, фотографій, художніх ілюстрацій. Комунікативні стратегії: стратегія привернення уваги, стратегія інформування. Комунікативне завдання адресата при сприйнятті електронного тексту, розташованого в мережі Інтернет: перехід від пасивного до активного засвоєння наданої в тексті інформації. Інтерактивне спілкування з авторами наукових текстів.

МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА: Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника.

Питання:

1. Наука як феномен культури. Вимоги до особистості науковця. Авторське право.
2. Мовна культура науковця. Вияв рівнів мовної культури науковця.
3. Науковий ідіостиль. Науковий діалог. Діалогова позиція наукового наставника.
4. Мета, завдання, сфера використання, основні функції наукового стилю.
5. Підстили наукового стилю.
6. Елементи наукового стилю української мови в давній книжній українській мові. Наукові твори Київської Русі.
7. Збагачення тематики наукових творів з філософії, риторики, історичної мемуаристики в кінці XVI – на початку XVIII ст.
8. Особливості українського наукового тексту кінця XIX – початку XXст.
9. Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка.

Література:

1. Ф.Бацевич. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с. С. 251–271.
2. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с. С. 114-133.
3. Голуб Н.Б. Риторика у вищій школі: монографія / Національний педагогічний ун-т ім. Михайла Драгоманова. Черкаси : Брама-Україна, 2008. 400 с.
4. Зелінська Н. В. Сучасний науковий дискурс: парадокси розвитку. *Вісник Київськ. Міжн. ун-ту*. 2004. Вип. 3. С. 13-25.
5. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. Київ: «Центр навчальної літератури», 2006. 312 с.

Порівняльна характеристика дискусії і полеміки (за О.М.Семенов)

ДИСКУСІЯ	ПОЛЕМІКА
Мета: з'ясувати і зіставити різні погляди та досягти певного ступеня згоди між учасниками або спільного рішення стосовно теми дискусії	Мета: захистити і утвердити власну думку через спростування думки супротивника
Учасники: опоненти	Учасники: суперники, конкуренти
Тему формулюють заздалегідь, засоби і прийоми коректні і прийнятні для всіх учасників	Допускаються експресивність, ситуативність

Практичні завдання:

1. До яких основних різновидів наукового стилю варто віднести подані жанри досліджень?

Наукова монографія, наукова стаття, реферат, анотація, тези, підручник, навчальний посібник, конспект, реферативний огляд, резюме, тези, доповіді, курсова, магістерська роботи, дисертація, аналітична записка, науковий звіт, рецензія, відгук.

2. Український мовознавець А.Капелюшний узагальнює риси наукового стилю. Проілюструйте наведені нижче ознаки прикладами з наукових текстів:

- уживання термінів; - використання абстрактної лексики; - використання наукової фразеології (складених термінів); - переважання іменників, використання категорії числа іменників з послабленим граматичним значенням; - використання прикметників для уточнення змісту поняття через зазначення його ознак; - широке вживання дієслова у формі теперішнього позачасового; - використання форм особи дієслів та особових займенників у найбільш абстрактно-узагальнених значеннях; - використання прислівників у сполучній функції; -- використання різноманітних складних речень і складного синтаксичного цілого.

3. Поміркуйте, чи є нормативними такі вислови. При потребі виправіть помилкові варіанти. Складіть діалог, використовуючи частину висловів.

наукова ступінь; дякуючи вам; згідно наказу; приведені показники співпадають; можемо привести слідувачі приклади; по нашій кафедрі два аспіранта; ведуча організація; завідувачий відділом; по крайній мірі; співпадіння обставин; явна помилка; як нами вже відзначалось; дані експерименту виявили більш кращій результат; питання по подальшому вивченню; на етапі дослідження були допущені такі дефекти.

4. Проаналізуйте інфографіку та доповніть новою інформацією.

Видатні праці

У Київській Русі науковий стиль розвивався переважно на основі перекладних науково-природничих та історичних творів

Переклад світової історії Іоана Малали

Збірка філософських промов Г. Конинського

Ізборник Святослава

“Хроніка” Георгія Амартола

«Шестоднев» виклад природознавства у формі коментаря до історії шести днів творення світу

“Лексикон словенороский” Памви Беринди

Наукові жанри

У XVI — XVII ст.
монографії, трактати, лексикони, прогностики, послання, бесіди

готувалися і видавалися в Острозькій академії, Львівському братстві, Києво-Могилянській академії, Києво-Печерській лаврі та в інших навчальних закладах, братствах, монастирях України.

У XVIII ст.
народно-розмовна мова в науковому стилі закріплювалася найпоширеніше в науково-практичних жанрах: лікарських і господарських порадників, травників, календарях, рецептах, приспих.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 1

Завдання 1. Прочитайте цікаві факти. В яких промовах і з якої нагоди їх можна використати?

Варіант 1.

Текст 1. Жителі Папуа Нової Гвінеї розмовляють майже на 700 мовах (це складає приблизно 15% від усіх мов світу). Серед цих мов існує безліч місцевих діалектів, що використовуються для спілкування людей між селами.

Текст 2. На території України розміщена справжня пустеля, яка, до того ж, є другою за величиною в Європі, поступаючись лише пустелі Ринь на заході Казахстану. Мова йде про Олешківські піски, які розкинулися на території кількох районів Херсонської області.

Текст 3. Людству відомі так звані поліглоти, тобто люди, які володіють багатьма мовами.

Найвидатнішим поліглотом усіх часів і народів вважається доктор Гарольд Уільямс з Нової Зеландії (1876-1928). Він у дитинстві вивчив латинську і грецьку, іврит, чимало європейських мов, мови тихоокеанського регіону (вільно говорив 58 мовами і багатьма діалектами). Під час відвідування Ліги Нації у Женеві Гарольд Уільямс був єдиною людиною, яка спілкувалася з кожним делегатом його рідною мовою.

Відомий поліглот – український письменник Микола Лукаш – володів двома десятками мов; викладач Московського державного університету Андрій Залізник – чотирма десятками.

Варіант 2.

Текст 1. Аналогом російського вислову «біла ворона» у багатьох європейських мовах є ідіома «чорна вівця». Хоча якщо ми називаємо білою вороною просто виключного члена суспільства, то, називаючи людину чорною вівцею, європейці натякають ще й на небажаність перебування такого члена в суспільстві. У цьому сенсі ідіома зближується з іншим російським висловом – «паршива вівця».

Текст 2. Найперша вітальна листівка датується 15 сторіччям і зберігається у Британському музеї. Вона приурочена до Дня усіх закоханих. Дослідники сходяться на думці, що її автором був герцог Орлеанський, який начебто і надіслав цю листівку з буцегарні своїй коханій.

Текст 3. Найпопулярнішою з усіх штучних мов є есперанто. Творець її – польський окуліст і поліглот Людвіг Заменгоф (1859-1917). Псевдонім його – Doctoro Esperanto («той, хто надіється») – став назвою мови. Вона легка й доступна у вивченні. У цій мові існує 16 правил і жодного винятку. Є лише два відмінки – називний і знахідний, наголос падає на передостанній склад. Усі іменники закінчуються на –о, всі прикметники –на –а. Відсутні м'які та тверді приголосні.

За багатством і єдністю цієї мови пильно стежить особлива Академія есперанто, завдяки чому вона стає дедалі більш природною. Сьогодні есперанто звучить на всесвітніх конгресах, у клубах есперантистів, а понад тридцять радіостанцій світу ведуть цією мовою передачі.

Завдання 2. Аналіз підготовлених термінологічних словників (як результат самостійної роботи).

Завдання 3. Прочитайте роздуми українського мовознавця Р. Зорівчак щодо ролі голосу. Поміркуйте, яке значення має голос для науковця, котрий виголошує доповідь? Які ознаки такого голосу?

Професор Львівського національного університету імені Івана Франка, дійсний член НТШ О.Сербенська вважає голос найкращим інструментом, що його створив Господь Бог: «Голос – це сукупність різних щодо висоти, сили й тембру звуків, які видає людина за допомогою голосового апарату. У кожній людини голос має свій тембр – своєрідне забарвлення, силу, звучність, які багато в чому залежать не лише від фізіологічних, вроджених особливостей, а й від того, чи людина вдосконалює свій голос, дбає про добру, чітку дикцію.

Звертаючи велику увагу на писемне мовлення, ми часто не зосереджуємося на тому, щоб гарно висловлюватися, виробляти свій голос, уміти, так би мовити, "ставити" його, пізнавати його діапазон, знати дію резонаторів, голосових зв'язок, визначати оптимальну тональність.

Не забуваймо, що успіх спілкування часто залежить від якості голосу, його тембру. Голос має широку палітру характеристик. Недаремно у "Словнику епітетів української мови" (За ред. С.Я.Єрмоленко. Київ: Довіра, 1998 р.) зафіксовано понад 300 означень до слова "голос" (і цей ряд ще не є вичерпаний!). Вочевидь, диктори, актори, промовці, поети та вчителі повинні бути надзвичайно уважні до свого голосу та постійно над ним працювати».

Завдання 4. Оцініть та обґрунтуйте свою оцінку доповіді (виступу) вашого товариша за такими критеріями:

- Виявлення достатнього кругозору з проблеми;
- Манера викладу доповідача;
- Наявність ідеї, що має безумовний науковий інтерес;
- Мета виступу;
- Чітко виражені переходи від однієї частини до іншої;
- Наявність логічного завершення;
- Мова документа.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ТЕМА: Мовні засоби української наукової мови.

Питання:

1. Фонетико-інтонаційні особливості усної форми наукового стилю.
2. Лексика наукового стилю.
3. Цінність терміна в науковому тексті. Основні вимоги до термінів.
4. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Поняття «авторський термін».
5. Основні способи термінотворення.
6. Фразеологізована термінологія і кліше.
7. Граматичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів.
8. Синтаксис наукового мовлення.
9. Форми передачі чужої мови (пряма, непряма мова, цитата) у науковому стилі.

Література:

1. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с. С. 62-99.
2. Голуб Н.Б. Риторика у вищій школі: монографія / Національний педагогічний ун-т ім. Михайла Драгоманова. Черкаси : Брама-Україна, 2008. 400 с.
3. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 428 с. С. 314–330.
4. Сербенська О., Білоус М., Дацишин Х. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : навч. посібник. 2-ге вид., доповн. і перероб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 258с. С. 40.

Практичні завдання:

1. Прочитайте тексти. Визначте тип тексту (опис, міркування, розповідь), ключові слова, лексичні і граматичні засоби. .

Що ж таке наука і яке місце посідає в ній мова? Наука, якщо їй дати коротке визначення, – це форма людських знань, система понять про закони розвитку природи, суспільства й мислення для передбачення і перетворення дійсності в інтересах суспільства. Як бачимо, і мова, і наука пов'язані із мисленням людини. Як ми мислимо, таку науку й таку мову маємо.

Мені часто доводилося вислуховувати такі нісенітниця, що українська мова застаріла, патріархальна й не пасує для наукових праць. Часто українські науковці й самі сприяють таким висловлюванням, надміру захоплюючись діалектами, поверненням до мови, яка була характерна ще в 19-му столітті. Наведу приклад. На початку 20-го століття в Західній Україні була розроблена парадигма, що в запозичених словах із латини звук "а" потрібно передавати звуком "я". Тому тоді писали "радіяція", і до такої парадигми багато хто зараз повертається (*Р.Гудба*).

2. Поставте наголоси у словах. Складіть речення у науковому стилі з урахуванням наведених слів.

Вимога, випадок, бюлетень, вказівка, дійовий, документ, магістерський, навчання, найяскравіший, насамкінець, переобрання, передовсім, передусім, питання, позачерговий, показник, показники, помилка, помилки, рукописний.

3. До запозичень доберіть українські відповідники, подані нижче. Виберіть п'ять з них і складіть науковий текст.

Гетерогенний, демілітаризація, дескриптивний, детермінувати, компаративний, еквівалент, конденсувати, рафінований, секундарний; ліміт; симптом; пролонгація; прерогатива; превалювати; акумулювати; адекватний; індиферентний; радикальний; превентивний.

Спричиняти, порівняльний, відповідник, згущувати, ущільнювати, різнорідний, розбросення, обмеження; ознака; продовження; перевага (виключне правило); переважати; збирати, нагромаджувати, накопичувати; рівний, відповідний, тотожний; байдужий, неактивний; докорінний; запобіжний; різнорідний; очищений, описовий, визначати, зумовлювати, очищений, вторинний.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 2

Завдання 1. Зробити морфолого-стилістичний аналіз текстів:

Примітка: Розкрити особливості лексики та фразеології, морфології, синтаксису у відповідності до стилістики української наукової мови. Визначити типи текстів і охарактеризувати їх:

Текст №1. *Основоположним принципом будь-якого наукового дослідження вважають методологічний принцип об'єктивності. Він виражається у всебічному врахуванні факторів, які зумовлюють те чи інше явище, умов, в яких ті розвиваються, адекватності дослідницьких підходів і засобів, які дають можливість одержати справжні знання про об'єкт, передбачають виключення суб'єктивізму, однобічності й упередженості в підборі й оцінці фактів (С. Гончаренко).*

Текст №2. *Вираз «некомфортабельність» наукової роботи у застосуванні до занять математикою належить відомому сучасному математику Куранту. Ним він пояснював, чому математики у величезній більшості випадків рано закінчують свою власну творчу роботу: вони не витримують постійної внутрішньої напруги. Так звана спокійна наукова робота, якщо тільки йдеться про справжню наукову роботу, є міфом (С.Гончаренко).*

Текст №3: *Справді, якщо бодай побіжно ознайомимося зі змістом психопедагогіки Е. Стоунса, то переконаємося, що врешті-решт ми маємо людську педагогіку, де чітко окреслені два суб'єкти педагогічної дії, завдання й цілі їхньої спільної праці, засоби досягнення цілей, мотивації їхньої праці й ін. Маємо вступ і 18 розділів (без поділу на підрозділи). Звернемо увагу на назви: Ті, хто навчаються, учителі, психологи; Учіння. Основи; Мова й учіння людини; Думка, мовленнєве спілкування, дія; Мовленнєве спілкування вчителя; Типи мовленнєвого спілкування; Завдання учіння; Аналіз учіння; Навчання поняттю; Навчання психомоторним навикам; Навчання вирішенню проблем; Закріплення учіння; Структура навиків учіння; Програмоване учіння; Оцінка учіння й навчання; Розроблення тесту; Чи потрібні виміри?; Навчання учінню.*

Перед нами розгорнута програма підготовки вчителя до педагогічної дії зі значної кількості питань із проблем учіння й виховання. Ця програма називається педагогічною майстерністю (І.Зязюн).

Текст № 4: *Фундаментальною основою дослідження слугують роботи, в яких обґрунтовано: сутність і зміст професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема в умовах вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації економічного профілю (В. Анненков, Р.Бужикова, В. Крижанівська, М.Левочко, А. Нісімчук та ін.);– особливості формування професійного мовлення фахівців аграрного (Л. Барановська, В. Михайлюк), технічного (В. Момот), медичного (М.Лісовий, С. Поплавська, Н.Шигонська), економічного профілю (В.Борисенко, Т. Ганніченко, Т.Іванчикова, Г. Копил, Н. Костриця, Т.Черкашина) (В.Гордієнко).*

Текст № 5: *Методологічні принципи визначення та відбору поняттєво-термінологічного апарату дослідження дозволили класифікувати поняття в 4 групи, як це показано на рис. 1.1.*

Виділимо поняття, які увійшли до складу кожної групи (І.Соколова).

Текст № 6: *Як засвідчили результати констатувального зрізу, студентів із високим рівнем сформованості дискурсивної компетенції не було ні в контрольній (далі – КГ), ні в експериментальній (далі – ЕГ) групах.*

На достатньому рівні перебувало 12% респондентів КГ і 16% ЕГ, що продемонстрували належне володіння термінологічною базою теорії дискурсу й елементами дискурсивного аналізу тексту (О.Кучерява).

Завдання 2. Дотримуємося мовних норм. Зокрема, розмежовуємо значення слів.

Виділені слова ввести в науковий текст і пояснити їх значення.

здібний – „який має природні здібності; обдарований” і **здатний** – „який має можливість, силу, певні дані щось зробити; спроможний”. Слово **зумовлювати** означає бути причиною чогось, приводити до чогось, викликати щось; будучи умовою існування, розвитку, формування чогось, визначати його характер, якість, специфіку та ін., слово **обумовлювати** – ставити в залежність від певних умов, обставин; визначати умови, термін чогось. Не варто сплутувати і слова *запитання* і *питання*. *Запитання* – це словесне звернення, яке потребує відповіді. Слово *питання* здебільшого вживають, коли йдеться про якусь проблему, справу, що потребує розв'язання або вивчення. Слово *ставлення* уживають у значенні „характер поведінки з ким-, чим-небудь”, слово *відношення* має такі значення: 1. „взаємозв'язок між предметами, явищами, величинами”, 2. „діловий лист”.

Завдання 3. Зробити лінгвістичний аналіз тексту:

ЗРАЗОК АНАЛІЗУ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

Текст для аналізу.

Ф.Бацевич. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.

Як справедливо зазначають деякі дослідники, логіка розвитку функціональної стилістики і генології привела до усвідомлення проблеми мовленнєвих жанрів як однієї з найактуальніших стилістичних проблем [Гайда, 1986; Долина, 1977; Салимовський, 1998 та ін.]. Розглядаючи питання про співвідношення МЖ (мовленнєвих жанрів) і стилю, звернімося до текстів засновника лінгвістичної генеалогії М.Бахтіна.

Уже на початку статті «Проблема мовленнєвих жанрів» автор пише про те, що «будь-який стиль нерозривно пов'язаний із висловлюванням і з типовими формами висловлювань, тобто мовленнєвими жанрами» [Бахтін, 1986, с. 253]. Але про який стиль йдеться: колективний (тобто функціональний) чи індивідуальний (ідіостиль)? У М. Бахтіна ці два типи одного поняття «стиль» чітко не розмежовані, хоча в лінгвістиці 50-х років це розмежування було вже проведено [Алпатов, 2002, с. 100]. В одному місці

статті як синоніми вживаються терміни» функціональні стилі» й «жанрові стилі» [с. 254], тобто функціональні стилі стосуються висловлення (у розумінні М. Бахтіна); стиль входить як елемент у жанрову єдність висловлення. Щодо індивідуального стилю, то «не всі жанри однаково сприяють такому вираженню індивідуальності мовця в мові висловлення» [с. 245].

Найменш сприятливі умови для відображення індивідуальності в мові є в тих мовленнєвих жанрах, котрі вимагають стандартної форми, наприклад, у багатьох видах ділових документів, у військових командах, у словесних сигналах на виробництві тощо [с. 254]. При цьому «саме визначення стилю взагалі, й індивідуального стилю зокрема, вимагає глибокого вивчення як природи висловлення, так і різноманітних мовленнєвих жанрів» [с. 254]).

Аналіз:

Пропонований текст – зразок власне наукового стилю, про що свідчить:

- чітке формулювання проблеми;
- огляд наукової літератури;
- посилання на праці;
- аргументація (наведення цитат і покликань на першоджерела);
- коментар думок інших учених;
- чітка структура тексту;
- логічність і послідовність викладу;
- точність і лаконічність викладу.

До мовних особливостей тексту належать:

- відсутність (або наявність) емоційної лексики;
- відсутність (або наявність) слів у переносному значенні;
- наявність (або відсутність) слів-термінів.

Морфолого-словотвірний рівень аналізу:

Часто вживаються:

- 1) абстрактні віддієслівні іменники з суфіксом –ння – усвідомлення, висловлювання, розмежування, відображення.....;
- 2) з суфіксом –ик (а) – стилістика, лінгвістика ...;
- 3) відприкметникові іменники на –ість – єдність, індивідуальність...;
- 4) прикметники з суфіксами –альн - - індивідуальний, функціональний....

Лексично текст багатий на мовознавчі і загальнонаукові терміни – генологія, стиль, жанр, стилістика, жанрові стилі... . Достатньо вжито слів іншомовного походження – стилістика, ідфостиль, генеалогія, елемент тощо.

Морфологічний рівень:

Виявлено широке функціонування різних частин мови:

- іменники з абстрактним значенням – розвиток, жанр, стиль...;
- відіменникові прикметники – жанровий, індивідуальний, колективний, мовленнєвий ....;
- дієслова та дієслівні форми – розглядаючи, звернімося, йдеться, проведено, розмежовані, вживаються ...;

– прислівники – справедливо, нерозривно, зокрема...;

– неозначені або вказівні займенники – деякі, будь-який, такий, сам....

Автор використовує коректну форму дієслів: звернімося, йдеться, проведено, які передають хід авторської думки, але не акцентують уваги на авторському «я».

Синтаксичний рівень:

Широко використовуються складнопідрядні речення – *автор пише про те, що ...; два типи одного поняття «стиль» чітко не розмежовані, хоча в лінгвістиці ...;*

Нерідко використовуються вставні конструкції – *як справедливо зазначають деякі дослідники...;*

Використання прямої мови, що є характерною ознакою наукового стилю.

Частими є використання **однорідних членів речення** (однорідні ряди підрядних речень тощо) – ... у багатьох видах документів, у військових командах, у словесних сигналах на виробництві тощо.

Відмінними рисами публікації є фактична насиченість, інформативність: у кожному наступному реченні автор вміщує новий факт або нову думку...

Це яскравий приклад індивідуального наукового стилю автора.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

ТЕМА: Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти.

Питання:

1. Науковий текст як комунікативний блок. Структурні елементи наукового тексту. Аспекти розгляду наукового тексту. Типи інформації.
2. Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні.
3. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні.
4. Основні функції різножанрових наукових текстів.
5. Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні.
6. Наукові тексти академічного підстилю (статті, дисертації, монографії).
7. Авторський стиль наукового письма.
8. Поняття композиції в науковому тексті. Основні компоненти композиції.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : Видавничий центр "Академія", 2004. 344 с.
2. Кочан І.М., Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 423 с. С. 314–330.
3. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.
4. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соц. диференціація укр. мови. Київ: Критика, 2005. С. 11-12 (Вступ).
5. Сухомлинський В. Слово про слово. Вибрані твори у 5 т. Т.5 С. 160-167.

Практичні завдання:

1. На прикладі запропонованого наукового тексту (Хом'як І. М. Науковий текст як об'єкт вивчення стилістики. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_60/12.pdf) проілюструйте категорії перспекції та ретроспекції. Прокоментуйте способи викладу матеріалу в науковому дослідженні. Виокремте ключові поняття. Схарактеризуйте їх представлення в науковому тексті.
2. Подайте зразки мовних формул (звертання, представлення, актуалізації уваги, прощання і т. ін.), які забезпечують мовленнєвий контакт, підтримують прийняте в науковому середовищі спілкування в потрібній тональності.
3. Визначте провідну ідею висловлених міркувань науковця. З'ясуйте особливості його індивідуального стилю (Режим доступу до електронної версії: <http://slovoprosvity.org/2017/04/01/akademik-nanu-stepan-pavlyuk-ryatujmo-ukrajinsku-nauku/>).

САМОСТІЙНА РОБОТА № 3

Завдання 1. Прочитайте рецензії за поданими покликаннями. Виділіть у кожній рецензії вступну, основну й висновкову частини. Назвіть мовні засоби, за допомогою яких автор висловлює 1) схвальні міркування; 2) критичні міркування; 3) висновок.

1. Кононенко І., Співак О. Українсько-польський словник міжмовних омонімів і паронімів. Мовознавство. 2010. № 1. URL:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27686/10-Kochergan.pdf?sequence=1>

2. Городенська К. Перше зіставне дослідження дієслівних систем.

Українська мова. 2012. №3. URL:

https://www.google.com.ua/?gws_rd=ssl#q=%D0%A0%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D1%96%D1%8F+%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0

3. Городенська К. Українська неологія : [рецензія]. Українська мова. 2009. № 3. С. 137–141.

Завдання 2. Які з наведених формулювань доречні в рецензії, а які – ні? Відповідь обґрунтуйте.

*Рецензована дипломна робота присвячена розв'язанню актуальної мовознавчої проблеми. У статті багато уваги приділяється питанню розрізнення... Чомусь автор пропустив питання... На жаль, у роботі бракує... Як не дивно, у роботі докладно проаналізовано... Ретельністю відзначається... Основну увагу в роботі зосереджено на питанні... Заслужовує схвалення ... Потрібно було докладніше схарактеризувати... У роботі докладно проаналізовано... Робота стане в нагоді викладачам і вчителям української мови
Окремого коментарю потребує... Робота має цілу низку недоліків...*

Чітко визначені теоретичні засади дипломної роботи і самодостатній науково-поняттєвий апарат дали змогу авторіві...

Водночас хочемо висловити деякі критичні міркування ... Ця праця сприяє кращому пізнанню специфіки міжмовної комунікації. На місці автора я б...

Важливим здобутком автора є... Деякі міркування автора викликають сумніви, зокрема... Видається непереконалим ... Робота надзвичайно цікава й корисна. У роботі несподівано вдало висвітлено... Автор не має рації в тому... Автор глибоко помиляється з приводу... Не зовсім переконалим є ... Стаття містить цінні теоретичні узагальнення стосовно...

Про самостійність дипломної роботи свідчить також додаток до неї,

Робота відповідає вимогам ДАКу щодо оформлення наукових статей і може бути рекомендована до друку.

Завдання 3. Напишіть рецензію на одну із запропонованих статей.

1. Федоренко С.В. Метафора в науково-технічній літературі. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2012/metafora-v-naukovo-tehnichnij-literaturi/>

2.Баган М.П. Заперечення як основа вибору прізвища. *Культура слова*. 2011. Вип. 74. С. 148–151.

3.Баган М.П. Чи доречне заперечення в рекламі? *Культура слова*. 2010. Вип.72. С.113–117.

Завдання 4. Відредагуйте речення.

1. Наукова новизна роботи полягає в етнонаціональній особливості семантики фразеологізмів у англійській та українській мовах. 2. Але на сьогодні, вчені активно вивчають предмети фразеології і типи фразеологічних одиниць, їх особливості. 3. Отже, під фразеологізмом автором розуміється окрема самотійна одиниця мови, що характеризується фразеологічним значенням, компонентним складом, граматичними категоріями, відтворюваністю. 4. Вивчення фразеологізмів має місце у роботах багаточисельних дослідників, в тому числі В.Д.Ужченка, Д.В.Ужченка і т.д. 5. Дослідженням будови слова займалися різні вчені, такі, як І.І. Ковалик Н.Ф.Клименко, тощо. 6. На основі розглянутого матеріалу, можна зробити висновок, що висвітлені вище підходи до виявлення національно-культурної специфіки фразеологічних одиниць з використанням музичних інструментів, безсумнівно, мають розглядатися як єдине ціле. 7. Твердження, що мовлення є індивідуальним, підтверджується дослідженнями мови та мовлення відомого швейцарського дослідника Фердинанда де Соссюра і не менш відомого німецького вченого Вільгельма Гумбольдта. 8. Поширення метафори в численних жанрах художньої, повсякденному і науковій мови змушувало авторів звертати увагу не стільки на естетичну цінність метафори, скільки на надані нею утилітарні переваги. 9. Відношення до вживання метафори в науковій термінології і теоретичному тексті змінювалося в залежності від багатьох факторів. 10. В широкому культурному полі розуміння метафори присутнє не лише в лінгвістиці, але й у філософії, психології, літературознавстві.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ТЕМА: Культура читання наукового тексту. Компресія наукового тексту.

Питання:

1. Професійне читання наукового тексту. Інформаційно-пошукове, аналітико-критичне, творче читання наукового тексту.
2. Виховання читацької культури. Операції читання.
3. Способи викладу в науковому тексті: опис, міркування, розповідь, повідомлення. Їх мета, структурні компоненти, мовні особливості.
4. Поняття “компресія”, “мовна економія”. Різновиди компресії наукового тексту: тези, конспект, реферат, анотація.
5. Тези та їх види: прості, основні, складні, похідні, оригінальні. Структура тез.
6. Конспект. Особливості конспектування.
7. Реферування наукового джерела, основні функції. Класифікація рефератів.
8. Анотування наукового джерела, мета, функції. Структура анотації.

Література:

1. Культура наукової мови : навчальний посібник. Харків : Тім Пабліш Груп, 2015. 224 с.
2. Лутовинова В. І. Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практичний посібник. Київ, 2007. 72 с.
4. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навчальний посібник з алгоритмічними приписами. Київ : ЦНЛ, 2009. 392 с.
5. Шевчук Г.З., Гаврилюк Л.І. Основні вимоги до написання наукової статті : методичні рекомендації. Луцьк : ВІППО, 2016. 76 с.

Практичні завдання:

1. На прикладі запропонованого наукового тексту (Семеног О. М. Читання і компресія наукового тексту у професійній діяльності педагогічних працівників. URL: http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/articles/2010/14_04.pdf) прокоментуйте специфічні ознаки наукового стилю (абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об’єктивність викладу, конкретність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, лінійність, точність і однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість, аргументованість, нейтральність та ін.).
2. Прокоментуйте систему мовних засобів запропонованого наукового тексту (Холявко І. Термінологічна культура як ресурс ефективної науково-професійної комунікації. URL: <http://www.didling.org.ua/ojs/index.php/ling/article/view/18/52>) й особливості їх використання.
3. Виправте помилки в оформленні бібліографії.
  1. О. М. Пазяк; Г. Г. Кисіль. “Українська мова і культура мовлення”. Київ — “Вища школа” (1995).
  2. М. І. Пентилюк: “Культура мови і стилістика” — Київ, “Вежа”, 1994.

3. Брицин В. М. і Тараненко О. О. (укладачі) Російсько-український словник. Сфера ділового спілкування. К., УНВЦ “Рідна мова” — 1996.

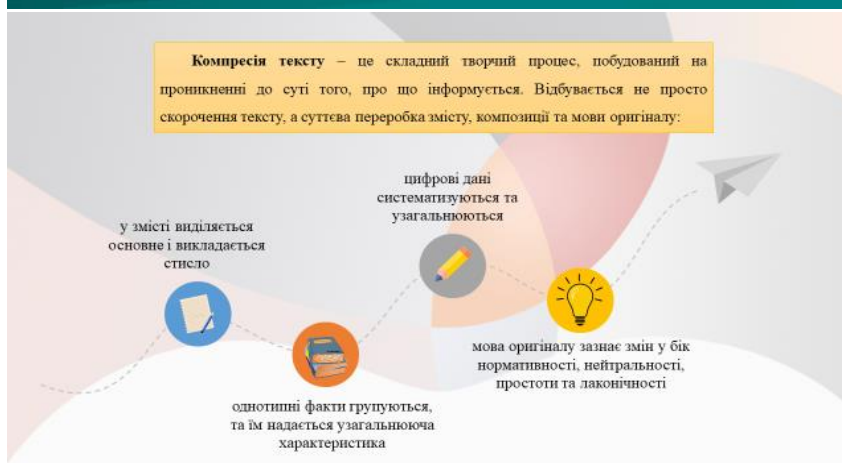
4. Напишіть описову анотацію до одного з фахових видань. Подайте ключові слова.

5. Проаналізуйте інфографіку.

Наукова стаття і науковий виступ: спільне і відмінне

НАУКОВА СТАТТЯ	СПІЛЬНЕ	НАУКОВИЙ ВИСТУП
Розмір: 6-24 стор.	аргументованість	обсяг: 10-20 хв.
Жанр писемної мовної комунікації. Широка аудиторія; контакт через листування	Логічність, інформативність, лаконічність	Жанр усної мовної комунікації, інтонаційний рисунок. Обмежено аудиторією. Безпосередній контакт зі слухачем. Аналіз реакцій слухачів.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 4

Завдання 1. Підготуйте короткий виступ (на 1 сторінку) з теми вашої магістерської роботи (скористайтеся уже написаними тезами). Введіть в неї приклади та покликання на праці інших дослідників.

Завдання 2. Які з наведених формулювань доречно, а які недоречно використовувати під час наукового виступу? Запропонуйте, де потрібно, вдаліші конструкції.

Хочу вам розповісти про... Тема доповіді ... Дивіться, як це працює...

У сучасному мовознавстві багато уваги приділяють проблемі... Незважаючи на вагомий доробок учених у сфері..., потребує окремого дослідження питання... Об'єктом мого дослідження були... Хотів би поділитися з вами ... На особливу увагу заслуговує питання ... Звертаю вашу увагу на те, що ... Передусім варто зазначити... Це всім відомо.

Ви ще не знаєте ... Думаю, на цьому немає потреби зупинятися... А тепер хочу наголосити на... Водночас варто відзначити ... Це чудово ілюструють такі приклади... Не можна не погодитися... Навіть не знаю, як це пояснити. Мої спостереження підтверджує Вихованець... Таку саму думку знаходимо в Вихованця... Насамкінець зауважимо...

Потерпіть ще трохи, я вже закінчую... НА відміну від попередніх виступальників, я добре обізнаний у цій темі Зверніть увагу на те, що...

Мусимо враховувати той факт, що ... У результаті виконаного дослідження з'ясовано/ установлено/ доведено Отже, аналіз.... засвідчив важливу роль цих мовних одиниць в ... Як би це сказати...

Надзвичайно цікаві приклади виявлено в ... Кожен з нас стикався з явищами ... Не є виключенням і українська мова... Насамкінець хочу звернути Вашу увагу... Стараймося уникати таких помилок... Вибачаюся за довгу доповідь. Це все. До побачення! Буду рада відповісти на Ваші можливі запитання.

Завдання 3. Поставте наголос в наведених словах.

Одинадцять, принести, заголовок, чотирнадцять, середина, зокрема, водночас, насамкінець, також, задали параметри, частки, дискурс, форзац, черговий, фаховий, навести приклад, алфавіт, подання, читання, добуток, новий підхід, показник, асиметрія, наскрізний, також, разом, алфавіт.

Завдання 4. Запишіть словосполучення у формі кличного відмінка.

Шановний голова засідання; пан професор; шановний рецензент; мій колега; вельмишановний автор, шановна студентська аудиторія, пан ректор, пані Наталія, панна Олена, пан дописувач, високоповажане журі, шановна редколегія, пані Ольга, висококваліфікована комісія, Ксенія Федорівна, Михайло Петрович, Анатолій Панасович, Каленик Федорович, Флорій Сергійович, Іван Олексійович, Оксана Іванівна, Олександр Дмитрович, Дмитро Віталійович, Олесь Григорович, Микола Степанович, майбутній фахівець, майбутній магістр, юна першокурсниця, майбутній вчитель, шановна мовознавиця, пан куратор, пан адміністратор, шановне товариство, пані й пани.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

ТЕМА: Мовне оформлення наукового тексту (магістерської роботи)

Питання:

1. Оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження.
2. План наукового тексту і його композиційні блоки: вступ, основна частина, висновки. Принципи складання плану наукового тексту.
3. Компоненти вступу.
4. Основна частина роботи. Основні розділи основної частини наукової роботи (описовий, аналітичний).
5. Висновки. Перспективи наступних розвідок з питань, що розглядаються.
6. Посилання як сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю. Вимоги до посилань.
7. Цитування. Види цитат. Загальні вимоги до цитування.
8. Компіляція і плагіат.
9. Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби.

Література:

1. Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчальний посібник. Івано-Франківськ : Видавництво ІФНМУ, 2013. 212 с.
2. Культура наукової мови : навчальний посібник. Харків : Тім Пабліш Груп, 2015. 224 с.
3. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення: навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів. Вінниця : НОВА КНИГА. 2010. 200 с.
4. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підручник / С.М.Луцак. Київ : ВСВ «Медицина». 2017. 360 с.

Практичні завдання:

1. Опрацюйте різні матеріали щодо основних вимог до написання магістерської (наприклад: 1) Колоїз Ж.В., Остроушко О.А. Студентська наукова робота з української мови. URL : <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/> 2) Вертипорох О. В., Іванова Н. П., Киченко О. С. Як написати наукову роботу з літератури. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/19/1/Як%20написати%20наукову%20роботу%20з%20літератури.pdf>; 3) Основні вимоги до структури й оформлення кваліфікаційних робіт (магістерська робота). URL: http://journ.univ.kiev.ua/files/mag_vymohy.pdf).

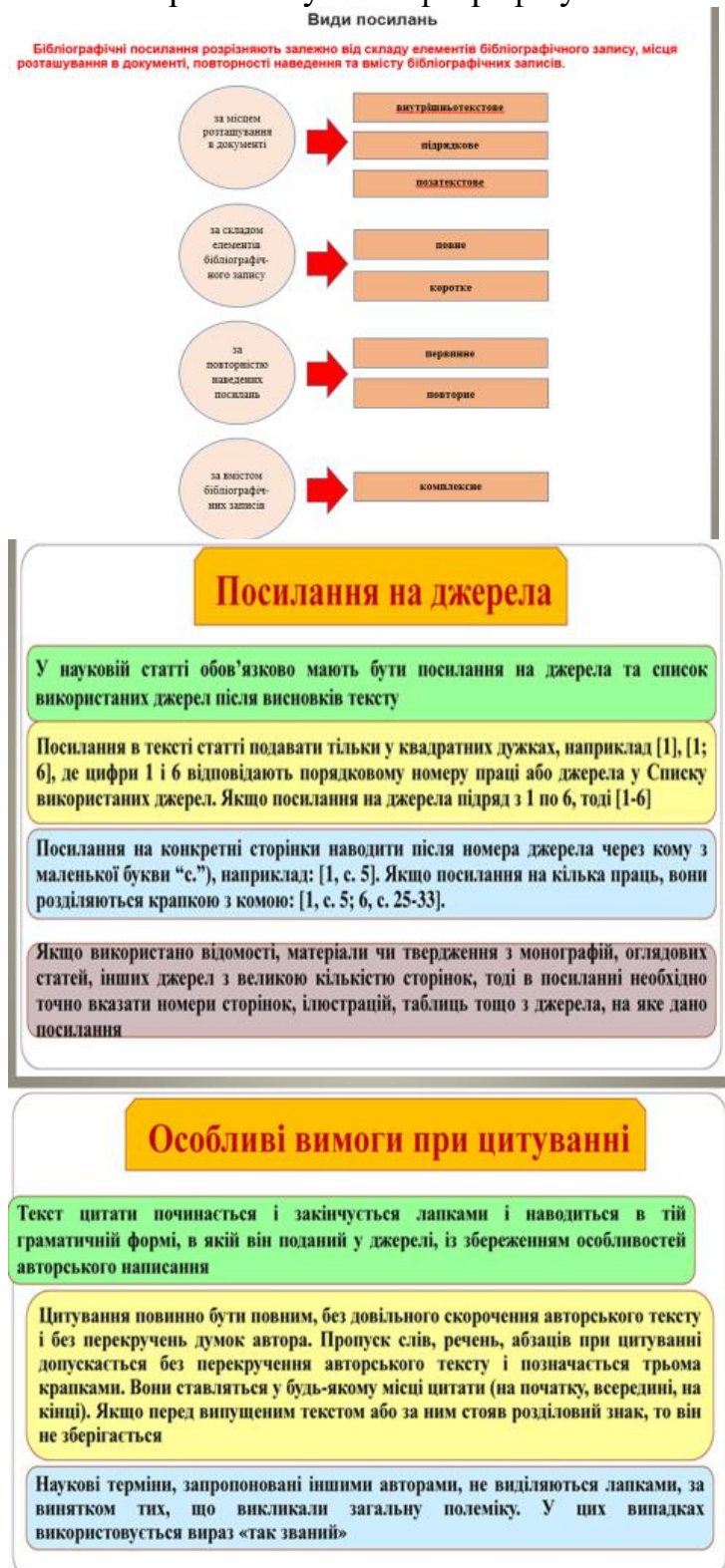
Прокоментуйте специфіку магістерського дослідження загалом, особливості магістерської праці з різних наукових царин, зокрема й логопедичного зразків.

2. Висловіть власні міркування щодо теми та ідеї запропонованого уривка наукового тексту (Шарко В.Д. Магістерська робота як показник якості науково-дослідницької підготовки майбутніх фахівців. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_67/51.pdf). Які, на вашу думку, рекомендації для магістрів точних наук допоможуть вам уникнути тих чи тих

недоліків під час написання магістерської роботи з логопедії. Проаналізуйте лексичні та граматичні засоби, використані в науковій праці. Відредагуйте текст.

3. Назвіть обов'язкові вимоги до оформлення цитат у науковій роботі. З'ясуйте, якими мають бути за кількістю та обсягами цитати в тексті наукової доповіді й статті. Сформулюйте всі правила наведення та оформлення цитат і проілюструйте їх прикладами з фахових текстів.

4. Проаналізуйте інфографіку.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 5

Завдання 1. Сформулюйте мету власної магістерської роботи, завдання, об'єкт, предмет дослідження. Складіть її план.

Завдання 2. Перепишіть речення, коректно оформивши покликання.

1. *За Мацьком, у метафорі можуть бути три ступені схожості (подібності).* 2. *За міркуваннями Л.О. Чернейко, оживлення є «способом мислити невідоме, гіпотезою, що згорнута у поетичну форму».* [25, 43] 3. *Одиниця фразеологічної системи називається фразеологізмом і визначається як лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично оформлених за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові за традицією автоматично [Н.Я. Грипас розділ «Фразеологія» 17, с.137 з «Сучасна українська літературна мова»].* 4. *За визначенням В. В. Виноградова, фразеологічні зрощення являють собою «своєобразные сложные синтаксические слова» [8, 118].* 5. *На думку Й. Данчевої «Дослідження саме цих двох сторін важливе для визначення як взаємодії образу (внутрішньої форми) і значення фразеологізмів, так і їх національної специфіки» [10, с. 175].* 6. *Згідно з Н.Ю. П'ятницькою – «синхронне зіставне вивчення фразеологічних одиниць найбільш інтенсивно розвивалося на рівні конкретних прикладів, взаємодіючи, насамперед, з двомовною лексикографією та теорією перекладу».* [18, с. 125]. 7. *Як слушно зауважує В. Я. Пропп, цей вигаданий світ є також своєрідною метафорою.* 8. *Словами, але специфічно вжитими, вважає компоненти фразеологічних одиниць і О.І. Смирницький. Він із поняттям фразеологічна одиниця пов'язує термін "нарізнооформленість". Поняття "цілооформленість" та "нарізнооформленість" були запропоновані ним [17, 101].* 9. *Наприклад, предметом вивчення фразеології на думку Кочергана М.П. є «відтворювана одиниця мови з двох або більше слів, цілісна за своїм значенням і стійка за складом та структурою».*[1, 242] 10. *В свою чергу за визначенням В.Виноградова, фразеологічна одиниця – це сполука, яка не утворюється в процесі мовлення, а відтворюється за традицією.* [3, 164].

Завдання 3. Знайдіть помилки в оформленні літератури. Виправте їх.

1. Баран Я.А. Фразеологія у системі мови : Автореф. Дис. доктора філологічних наук : 10.02.15. – К., 1999. – 32с.
2. Баранцев К.Т. Collins V.N.A Book of English Idioms. – Л.: Учпедгиз, 1950.
3. Англо-український фразеологічний словник // Київ: Рад. Шк., 1969
4. Козачук Г.О. Українська мова – для абітурієнтів: Навч. Посібник – К.: Вища шк., 1993 23с
5. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) Підручник. – Вінниця. «Нова книга», 2003 182с
6. Oxford Advanced Learner`s Dictionary new 8th edition
7. Ужченко В. Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник української мови. – К., 1998.

Завдання 4. Відредагуйте речення.

1. Нами було проаналізовано понад 100 фразем, що їх було взято зі словника фразеологізмів української мови (В.М. Білоноженко). 2. Н.Ф.Алефіренко зауважує, що фразеологія включає у себе три розділи: ідіоматику (повністю або частково переосмислені обороти як мотивовані, так і немотивовані); ідіофразеоматику (обороты, перші фразеоматичні варіанти, які мають буквальні, але ускладнені значення, а у других (ідіоматичних) варіантах – повністю переосмислені); фразеоматику (обороты неідіоматичного характеру, але з ускладненим значенням). 3. Було виявлено, що в основі загадки лежить метафора, що є одним із різновидів тропу. 4. За твердженням О. О. Селіванової, в даний час у фразеології існує, принаймні, 6 класів фразеологізмів. 5. Класифікуючи фразеологізми у стилістичному відношенні, слід зауважити, що єдиної типології ще не створено. 6. На протязі відомої нам історії розвитку більшість слів, бодай частково, змінювали їх значення. 7. Поняття експресивності значно ширше, воно включає і інші категорії: експресивність – це обумовлені образністю, інтенсивністю чи емотивністю виражальнозображальні якості слова чи фразеологізма. 8. Головним завданням проведеної роботи є - закріплення та поглиблення знань за вказаною темою, систематизація та розширення знань в цій галузі, ознайомлення з різними поглядами різних дослідників. 9. Таким чином, такими є основні типи класифікацій фразеологічних одиниць, які широко використовуються фразеологами. 10. Тобто, як бачимо, українська мова багата на фразеологізми, що структурно співвідносяться з реченням, які зазвичай вживаються самостійно в якості приказок та прислів'їв, або ж як частина структурно складнішого речення. На відміну від української, в англійській мові чітко видно, що фразеологізми з днями тижня, зазвичай, використовуються, як словосполучення, при чому назва дня тижня виконує роль означення для певного явища. 11. Фразеологія кожної мови вносить вирішальний внесок до формування образної картини світу.

ЗАГАЛЬНОЛОГІЧНІ МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

ТЕМА: Редагування наукового тексту

Питання:

1. Особливості редагування наукового тексту. Види редагування.
2. Типові недоліки в оформленні наукової роботи. Вимоги до заголовка.
3. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність надмірність.
4. Помилки у вживанні фразеологічних зворотів, синонімів, неправильне використання запозиченої лексики.
5. Граматичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів.
6. Порушення принципу узгодження, керування, зв'язку між підметом і присудком. Помилки в побудові речень.
7. Проблеми перекладу наукових текстів. Форми та види перекладу.
8. Переклад термінів галузі.
9. Машинний переклад наукових текстів. Причини виникнення помилок під час комп'ютерного перекладу.

Література:

1. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
2. Основи наукового мовлення: навч.-метод. посіб. / Уклад. Т.В.Симоненко. Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького. 2005. 80 с.
3. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство. Львів, 1994. 215 с.
4. Семенов О.М. Культура наукової української мови : навч. посіб. Київ : ВЦ „Академія”, 2010. 216 с.

Практичні завдання:

1. Визначте загальний зміст тексту, виділіть його смислові частини, ключові слова, терміни, морфологічні і синтаксичні засоби.

Спотворення, замовчування та фальсифікація фактів, стандартизація світоглядних засад творчості митців упродовж десятиліть перешкождали достатньо повному та глибокому вивченню всього спектру їх художнього доробку. Сьогодні це зумовлює нагальну потребу нового прочитання класики... Один із аспектів цієї роботи зумовив необхідність переоцінити систему образів літератури порубіжжя, запропонувати відповідні науково-методологічним засадам сучасного літературознавства характеристики героїв, переосмислити бачення суспільно значимих явищ, процесів, оприявлених у художньому контексті кінця ХІХ – початку ХХ ст... (Л.Горболіс).

2. Запишіть переклад тексту українською мовою. Доповніть його власними міркуваннями про переваги і недоліки машинного перекладу.

Перевод – деятельность, заключающаяся в передаче содержания текста на одном языке средствами другого языка, а также результат такой деятельности. Ее теоретическим осмыслением и оптимизацией занимается

дисципліна, називається наукою о переводі і включаюча в себе несколько напрямлений, среди которых виделяються теорія перекладу, аналіз перекладу, методика навчання перекладу. Особое место займає машинний переклад - наука і одночасно технологічна дисципліна, зв'язана і з наукою о перекладі, і з комп'ютерною лінгвістикою. Як і многие другие разделы прикладной лінгвістики, переклад по существу междисциплінарен – он зв'язан не только с наукою о языкі, но і с літературознавством, когнітивними науками, культурною антропологією, странознавством.

3. Підготуйте анотацію прочитаної статті, використовуючи (на вибір) такий лексико-граматичний матеріал:

1) стаття (книга) присвячена питанню про ... ; у статті говориться про ..., ставиться питання про..., мова йде про..., розглядається питання про...;
2) автор підкреслює роль..., зупиняється на..., знайомить, освітлює, висловлює, аналізує, розкриває... , дає характеристику... ; приходить до висновку про...;
3) стаття (книга) викликає інтерес (для кого?); може бути використана (ким? де?).

4. Проаналізуйте інфографіку.

САМОСТІЙНА РОБОТА № 6

1. Проаналізуйте тематику студентської наукової конференції вашого навчального закладу. Запропонуйте власний варіант її організації.

2. Проаналізуйте одну з доповідей наукової конференції за такими ключовими словами: методологія, концепція, новизна, висновки, актуальність.

3. Підготуйте повідомлення про хід вашого наукового дослідження на студентський семінар.

4. Підготуйтеся до ролі "рецензента" на науковій конференції з теми "Мовне обличчя сучасного міста".

5. Які спільні і відмінні ознаки писаного тексту наукової доповіді та його усним (виголошеним) варіантом?

6. Наведіть фрази та кілька прийомів активізації уваги слухачів, завдяки яким досягається контакт між доповідачем і слухачами.

7. Ознайомтеся з порадами К.Тухольського для ораторів. Що нового ви для себе знайшли в цих порадах? Прокоментуйте стиль тексту.

Короткі речення. Короткі речення. Короткі речення.

Ясний план у голові – і якомога менше на папері. Факти – або звернення до почуттів. Оратор – не енциклопедія. Енциклопедія є у людей вдома.

Один і той самий голос втомлює. Говори не більше сорока хвилин. Не шукай ефектів, які не ведуть до головної мети. Трибуна безжальна: людина на ній більше оголена, ніж на пляжі.

Пам'ятай: чим коротша промова, тим менше шансів провалитись.

Етапи підготовки виступу

1. інтенція (винайдення),	4. меморія
2. диспозиція	(запам'ятовування),
(розташування),	5. акція (публічне
3. елокуція (словесне	виголошення виступу),
оформлення думки),	6. релаксація (ослаблення
	напруження).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

**ТЕМА: Наукова стаття як самостійний науковий твір
Наукова рецензія і науковий відгук. Наукова дискусія.**

Питання:

1. Види наукової статті: за змістом, читацьким призначенням, кількістю авторів. Методи написання статті.
2. Етапи роботи над науковою статтею. Структура наукової статті.
3. Мовні кліше в науковій статті. Цитування у статті.
4. Рецензія та її функції. Основні елементи рецензії.
5. Види відгуків. Вимоги до відгуку.
6. Монологічні та діалогічні жанри усного наукового мовлення.
7. Наукові конференції, наукові дискусії, творчі диспути як засіб вияву культури наукової мови.
8. Правила коректного ведення дискусії. Наукова полеміка. Коректні полемічні прийоми. Основні види аргументів.
9. Аудіювання наукового тексту. Способи аудіювання. Види аудіювання.
10. Комунікативні стратегії.

Література:

1. Академічне письмо: лінгвокультурологічний підхід: навч. посіб. /О.Семенов, І.Томашевська, О.Фаст, А.Семенов. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 190 с.
2. Семенов О.М. Культура наукової української мови: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 216 с.
3. Мацько Л.І. Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. Київ: Вид. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 607 с

Практичні завдання:

1. Прокоментуйте дискусію вчених «Від чого залежить формування молодого вченого». Ваші міркування стосовно питань, що обговорювалися.

Доц. Павлова М.С.: - Дозвольте не погодитися з такою думкою. А чи не принесе шкоди надто рання спеціалізація розвитку особистості? Маю сумнів, що людина, яка з раннього віку опановує переважно фізику чи хімію на шкоду іншим предметам – головним чином гуманітарним - зможе стати дійсно талантливим фізиком і хіміком. Чи буде вона володіти тим широким науковим кругозором, без якого немислиме зараз нове слово в науці.

Проф. Шевченко І.С.: У чому труднощі підготовки наукових кадрів? Розвиток науки у ХХІ ст. відбувається так швидко, що вже неможливо передати майбутньому спеціалісту весь обсяг знань з одної дисципліни. Причому, в багатьох галузях науки половина всіх знань, отриманих студентами в університеті, через 10 років застаріють. Отже, від майбутнього спеціаліста потрібно вимагати постійної самоосвіти. Тому важливо, щоб учні ще в школі навчилися самостійно оновлювати й поповнювати свої знання.

Проф. Кустенко А.П.: - Поза всяким сумнівом, що підготовка наукових кадрів

– складна справа. Очевидно, перш за все для молодих людей важливий інтерес до наукової діяльності, саме до діяльності, а не до предмету фізики, хімії. Впевнений, саме любов до творчої розумової діяльності і вирішення задач більш важливе, ніж любов до предмета.

2. Поставте в родовому відмінку однини і прокоментуйте вживання закінчень: бакалавр, деканат, факультет, інструмент, відсоток, будинок, епізод, графік, синтаксис, вчений секретар, доповідач, абітурієнт, магістрант, аспірант, зиск, практикум, засіб, метод, аргумент, відбиток.

3. Ознайомтеся з уживанням мовних кліше в російській мові та їх відповідниками в українській мові. Вони мають перекладатися як одне ціле. Побудуйте науковий діалог «Упровадження результатів дослідної роботи в навчальний процес, використовуючи українські мовні засоби: *благодаря тому что – завдяки тому що; в значительной (мере, степени) – значною мірою; в отличие – на відміну; в результате – внаслідок, як наслідок; в связи с тем что, поскольку – позаяк, оскільки; в то время как – тоді як; в частности – зокрема; во время – під час; вместо этого – натомість; между тем как – тоді як; при анализе – під час аналізу; с помощью – за допомогою; таким образом – отже, отож, відтак, таким чином; прежде всего – насамперед.*

4. Доберіть наукову статтю за Вашим фахом зі збірника наукових праць (зробіть ксерокопію її). Письмово схарактеризуйте за схемою: - за змістом (власне наукова, науково-популярна, науково-навчальна, науково-методична, науково-публіцистична); - за кількістю авторів (особиста, колективна); - за галузевим призначенням (педагогічна, документознавча, філософська та ін.); - за науковим завданням (теоретична, прикладна); - за функцією (дослідницька, презентаційна, оцінна, комунікативна); - за способом розкриття теми (оглядова, проблемна, методологічна).

САМОСТІЙНА РОБОТА № 7

Завдання 1. Прочитайте формулювання. У яких змістових частинах наукової статті їх доречно використати?

З огляду на недостатнє обґрунтування цієї категорії, вважаємо за потрібне..

Проблема перекладу усталених порівнянь привертала увагу багатьох дослідників.

Досягнення мети передбачає виконання таких завдань:

Мета статті – узагальнити основні підходи дослідників до визначення статусу ..., обґрунтувати авторську кваліфікацію цих речень.

Виконане дослідження відкриває перспективи для подальшого поглибленого вивчення...

Варто зазначити, що... Передусім з'ясуємо обсяг поняття ... На окрему увагу заслуговує...

У межах цього підходу теорію ... речення значною мірою розвинув І. Р. Вихованець.

Актуальність статті зумовлена відсутністю... Проте особливості ... досі залишалися поза увагою дослідників... Отже, у синтаксичній теорії сформувалося три основних підходи до ... Теоретичним і практичним питанням дослідження ... присвячено праці... Отже, визначення ... типів ... дає підстави зробити висновок про...

Завдання 2. Складіть план статті за темою вашої магістерської роботи. Визначте її мету, завдання, матеріал дослідження, методи.

Завдання 3. Напишіть анотації до поданих статей. Підкресліть опорні слова в тексті анотації.

1. Федоренко С.В. *Метафора в науково-технічній літературі*. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2012/metafora-v-naukovo-tehnicnij-literaturi/>

2. Баган М.П. *Заперечення як основа вибору прізвища*. *Культура слова*. 2011. Вип. 74. С. 148–151.

3. Баган М.П. *Чи доречне заперечення в рекламі?* *Культура слова*. 2010. Вип. 72. С. 113–117.

Завдання 4. Відредагуйте речення. Поясніть неточності, суперечності авторських формулювань.

1. *Матеріал статті включає фрагмент україномовного тексту та його переклад на англійську мову.* 2. *Проаналізувати категорію експресивності в межах зіставного поліпарадигмального аналізу є метою пропонованої статті. Для досягнення поставленої мети були поставлені і виконані такі завдання...* 3. *Гендерний аспект у фольклорі, в тому числі жіночі образи вивчалися багатьма лінгвістами, такими, як R. A. Jordan, S. J. Kalcik, L. Kerschen, K. M. McAndrews, проте жіночі образи в американській фольклорній пісні (M. E. Brown, C. R. Farrer, C. C. Асірян, Н. І. Панасенко, Л. В. Сазанович, Г. І. Сташко), залишаються недостатньо вивченими.* 4. *У вітчизняному мовознавстві існують децю різні тлумачення дефініції морфологічний варіант, а також різні його назви (варіантні форми, варіантні утворення,*

паралельно існуючі варіанти тощо). 5. Відомо, що граматична система сучасної української мови продовжує розвиватися і в наш час. Про це ще два десятиліття тому писав видатний мовознавець І.Р.Вихованець. Учений наголошує, що «видається, ніби сучасні граматичні норми незмінні. Але постійний розвиток пронизує минуле, сучасне і майбутнє» [2, с. 13]. 6. В семіотичному значенні мова складає фундамент для перекладу як складного виду психолінгвістичної діяльності у двомовній комунікації, оскільки формує два знакових кода для подальшої девербалізації та ревербалізації з боку перекладача. 7. Визначальною рисою сучасної англійської мови щодо синтаксичного складу складнопідрядного речення (далі – СПР) є орієнтація на аналіз утворюваних взаємовідношень та синкретичних зв'язків між компонентами цієї складної структурної одиниці.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема. Комунікативні девіації та шляхи їх усунення в науковому спілкуванні.

Питання:

1. Сутність і природа комунікативних девіацій
2. Специфіка реалізації стратегій і тактик міжкультурного і міжособистісного наукового спілкування.
3. Неуспішна мовна комунікація та причини її появи. Комунікативний саботаж.
4. Типологія комунікативних девіацій.
5. Власне українська та іншомовна термінологія.

Література:

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с. С. 251–271.
2. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с. С. 114-133.
3. Голуб Н.Б. Риторика у вищій школі: монографія / Національний педагогічний ун-т ім. Михайла Драгоманова. Черкаси : Брама-Україна, 2008. 400 с.
4. Зелінська Н. В. Сучасний науковий дискурс: парадокси розвитку. *Вісник Київськ. Міжн. ун-ту*. 2004. Вип. 3. С. 13-25.
5. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. Київ: «Центр навчальної літератури», 2006. 312 с.

Практичні завдання:

1. *Дотримуємося мовних норм.*

Зокрема, розмежовуємо значення слів **здібний** – „який має природні здібності; обдарований” і **здатний** – „який має можливість, силу, певні дані щось зробити; спроможний”. Слово **зумовлювати** означає бути причиною чогось, приводити до чогось, викликати щось; будучи умовою існування, розвитку, формування чогось, визначати його характер, якість, специфіку та

ін., слово *обумовлювати* – ставити в залежність від певних умов, обставин; визначати умови, термін чогось. Не варто сплутувати і слова *запитання і питання*. *Запитання* – це словесне звернення, яке потребує відповіді. Слово *питання* здебільшого вживають, коли йдеться про якусь проблему, справу, що потребує розв'язання або вивчення. Слово *ставлення* уживають у значенні „характер поведінки з ким-, чим-небудь”, слово *відношення* має такі значення: 1 – „взаємозв'язок між предметами, явищами, величинами”; 2 – „діловий лист”.

2. Знайдіть у поданому уривку тропи та фігури. Яку функцію вони виконують? Знайдіть тут свідомі порушення автором літературної норми. Для чого це зроблено?

По далеких горбах самотіли тихі гуцульські оседки, вишневі од смерекового диму, якими покурилися гострі дашки оборогів з запашним сіном, а в долині кучерявий Черемош сердито поблискував сивиною та світив попід скелі недобрим зеленим вогнем. Переходячи потік за потоком, минаючи хмурі ліси, де озивалась часом дзвінко корова або білиця сипала вниз під смереку об'їдки шишок, Іван піднімався все вище... А стежка вела все далі, кудись у ломи, де гнили одна на одній колючі смереки, без кори й хвої, як кістяки. Пусто і дико було на тих лісових кладовищах, забутих Богом і людьми, де лиш гутори гутіли та вились гадюки. Тут була тиша, великий спокій природи, строгість і сум. За плечима в Івана росли вже гори і голубіли у далині. Орел здіймався з кам'яних шпиць, благословляючи їх широким розмахом крил, чулось холодне полонинське дихання і розпростиралось небо. Замість лісів тепер слався землею жереп, чорний килим повзучих смerek, в якому плутались ноги і мхи одягали камінь зеленим шовком. Далекі гори одкривали один за одним свої хребти, вставали, як хвилі в синьому морі. Здавалося, морські буруни застигли в ту саму мить, коли буря підняла їх з дна, щоб кинуть на землю та залляти світ. Вже синіми хмарами підпираючи крайнебо буковинські верхи, оточились блакиттю близькі Синиці, Дземброня і Біла Кобила, курився Ігрець, колола небо гострим шпилем Говерла і Чорногора важким своїм тілом давила землю (М.Коцюбинський).

САМОСТІЙНА РОБОТА № 8

1. Виконання тестових завдань.
  1. Культура наукової мови – це:
    1. Нормативне застосування наукової мови в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах, високий рівень мовнокомунікативної культури.
    2. Нормативне застосування наукової мови в усній монологічній формі, високий рівень мовнокомунікативної культури.
    3. Нормативне застосування наукової мови в писемній діалогічній формі, високий рівень мовнокомунікативної культури.
    4. Нормативне застосування наукової мови в писемній, діалогічній і монологічній формах, високий рівень мовнокомунікативної культури.

2. До вторинних наукових текстів зараховують:
  1. Конспекти, реферати, анотації, рецензії, тези, науково-технічні огляди, звіти, резюме, протоколи засідань наукових товариств.
  2. Монографія, дисертація, рецензії, тези, науково-технічні огляди, звіти, резюме, протоколи засідань наукових товариств.
  3. Конспекти, реферати, анотації, рецензії, науково-технічні огляди, магістерські роботи.
  4. Дипломні, магістерські роботи, конспекти, реферати, анотації, рецензії.

3. У котрому рядку правильно вказані жанри науково-інформативного підстилю?
  1. Словники, енциклопедії, довідники, каталоги.
  2. Фантастичні оповідання, повісті, романи.
  3. Реферати, анотації, рецензії, відгуки, огляди, резюме.
  4. Статті, дисертації, монографії, наукові доповіді.

4. Різновидами компресії наукового тексту є:
  1. Тезування, конспект, реферат, анотація.
  2. Стаття, монографія, дисертація.
  3. Реферат, доповідь, монографія.
  4. Словники, енциклопедії, довідники, каталоги.

5. За способом розкриття статті поділяють на:
  1. Гуманітарні, природничі, технічні.
  2. Авторські, колективні, оглядові.
  3. Оглядові, проблемні, методологічні.
  4. Дослідницькі, колективні, проблемні.

6. Нерівномірність складових і відсутність зв'язку між ними, порушення логічної послідовності у викладі, декларативність і бездоказовість тексту – це:

1. Недоліки мовного оформлення доповіді.
2. Недоліки синтаксичної будови тексту.
3. Недоліки логіко-композиційної структури доповіді.
4. Порухення морфологічних норм побудови тексту.

7. Як відомо, як добре відомо, як стверджує..., давно доведено, у наш час, останнім часом, свого часу – це:

1. Мовні формули для обґрунтування проблеми дослідження.
2. Мовні формули для опису нового.
3. Мовні формули для констатації відомого або наявного.
4. Мовні формули для прогнозу щодо застосування.

8. Для пояснення, уточнення, виділення чогось використовують такі мовні формули:

1. Наприклад, зокрема, а саме, точніше кажучи, іншими словами, крім того, справа у тому, йдеться про те, тобто.

2. Отже, словом, зрештою, що й треба було довести, можна зробити висновок, можна дійти висновку, на основі цього, ми переконуємося в тому, що, зі сказаного випливає, ці дані засвідчують.

3. Очевидно, зрозуміло, ясна річ, напевно, напевне, без сумнівів, безперечно, не викликає сумнівів факт, не потребує доведення, цього цілком достатньо, звичайно, можливо... .

4. Актуальною залишається проблема, більшість публікацій стосується, ніде не порушується питання про, привертає увагу той факт.

9. Для розчленування інформації використовуються такі мовні формули:

1. По-перше, з одного боку, з іншого боку.

2. Тепер, тоді, потім, передусім, перш ніж, почнімо з того, що, ще раз повернемося, потім, пізніше, на закінчення, на завершення.

3. І також, при цьому, до речі, крім того, водночас, між іншим, цікаво зазначити, інакше кажучи, як було вже сказано, згідно з цим, відповідно до цього.

4. Отже, словом, зрештою, що й треба було довести, можна зробити висновок, можна дійти висновку, на основі цього, ми переконуємося в тому, що, зі сказаного випливає, ці дані засвідчують.

10. По-перше, з одного боку, з іншого боку – це:

1. Мовні формули для вираження послідовності.

2. Мовні формули, які використовуються для розчленування інформації.

3. Мовні формули для узагальнення (висновку).

4. Мовні формули для пояснення, уточнення, виділення чогось.

Питання до заліку з курсу «Культура української наукової мови»

1. Про функціонування державної мови в науковій сфері. Вимоги до особистості науковця. Мовно-термінологічна компетенція дослідника.
2. Основні функції та різновиди наукового стилю. Традиційні стильові ознаки. Підстилі наукового стилю.
3. З історії становлення і розвитку наукового стилю української мови.
4. Розвиток української наукової мови на сучасному етапі.
5. Фонетико-інтонаційні особливості усної форми наукового стилю.
6. Комунікативні властивості наукової мови. Лексика наукового стилю.
7. Наукова термінологія. Особливості синонімії у термінології. Відмінність термінів від професіоналізмів і професійних жаргонізмів.
8. Синтаксис наукового мовлення.
9. Граматичні помилки в науковому мовленні.
10. Науковий текст як комунікативний блок. Різновиди наукових текстів.
11. Композиція писемного наукового тексту. Технологія аналізу наукового тексту.
12. Професійне читання наукового тексту. Операційна обробка наукового тексту.
13. Особливості конспектування наукового тексту.
14. Анотування наукового джерела, мета, функції.
15. Реферування наукового джерела, основні функції.
16. Тези та їх види.
17. Оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження. План наукового тексту і його композиційні блоки.
18. Роль посилань у тексті, їх кількість і потреба. Вимоги до посилань. Цитування. Загальні вимоги до цитування.
19. Компіляція і плагіат.
20. Бібліографічний опис.
21. Особливості редагування наукового тексту. Проблеми перекладу наукових текстів.
22. Наукова стаття як самостійний науковий твір. Наукова рецензія і науковий відгук.
23. Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, повідомлення, виступу. Етапи підготовки наукового виступу.
24. Етикет публічного захисту наукової роботи. Правила коректного ведення дискусії. Наукова полеміка.
25. Суперечка як основа професійної дискусивно-полемічної мови. Аудіювання наукового тексту.

Додаток

ПРОЕКТ ПОЛОЖЕННЯ про попередження та виявлення академічного плагіату кваліфікаційних (магістерських) робіт здобувачів вищої освіти

1. Загальна частина

1.1. Це Положення про виявлення та запобігання плагіату кваліфікаційних робіт здобувачів магістерського рівня вищої освіти адресоване магістрам, які виконують наукові проекти під керівництвом викладачів університету, розроблено на виконання ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року, Закону України «Про авторське право і суміжні права» і є структурним елементом забезпечення якісної освітньої діяльності, підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

1.2. Положення визначає порядок проведення перевірки текстових документів кваліфікаційних робіт, які виконуються здобувачами вищої освіти, на наявність ознак плагіату (текстових збігів) та має на меті розвиток навичок коректної роботи із джерелами інформації; дотримання вимог наукової етики, активізацію самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування; підвищення відповідальності за порушення загальноприйнятих правил.

1.3. Кваліфікаційна (магістерська) робота – одна з форм державної атестації здобувачів вищої освіти, являє собою наукову працю, розроблену відповідно до державних стандартів, є логічним завершенням навчання за освітньо-професійною програмою підготовки фахівця другого (магістерського) ступеня вищої освіти.

1.3.1. Магістерська робота – це самостійний оригінальний науково-дослідницький проект, виконуваний на завершальному етапі фахової підготовки, реалізації освітньо-професійної програми, обсягом 3,5–4,0 др. арк. основного тексту, у якому поглиблено й розширено (за рахунок опрацювання першоджерел) теоретичні знання, продемонстровано високий рівень наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук, творчо застосовувати теоретичні знання з різних дисциплін, критично оцінювати фахову літературу, розв'язувати конкретні наукові завдання, самостійно здобувати дослідницьким шляхом нові знання.

1.3.2. Магістерська робота має задовольняти такі вимоги:

– порушувати актуальні проблеми сучасного мовознавства, відобразити сучасний стан і перспективи розвитку тієї чи тієї лінгвістичної царини, виконуватися на рівні сучасних досягнень науки і техніки;

засвідчувати самостійність творчих пошуків нових пріоритетних наукових рішень, критичні підходи до аналізу певних наукових теорій, уміння використовувати досвід попередників;

– репрезентувати науковий апарат, сучасну методологію наукового дослідження і технології роботи з науковим текстом, мовний смак і мовне чуття;

– демонструвати глибину й повноту наукового аналізу, доцільність подання наукової інформації, її достовірність, змістовність, грамотність, академічність, об'єктивність, логічність, стандартизованість, аргументованість, коректність і т. ін., інакше кажучи, дотримання всіх норм наукового стилю.

1.4. Термінологічний апарат, використовуваний у Положенні, обмежується такими основними одиницями із відповідною семантикою:

1.4.1. Плагіат (< лат. *plagiatus* – викрадений) – привласнення авторства на чужий текст, копіювання чужих ідей, використання (повне або часткове) у власній праці чужого тексту без покликання на першоджерело; оприлюднення чужого тексту під іменем особи, яка не є автором його автором (ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

1.4.2. Академічний плагіат – привласнення авторства на чужий науковий (навчально-науковий, навчально-методичний і т. ін.) текст або відкриття, винахід і т. ін., використання (повне або часткове) і, відповідно, оприлюднення й подання наукових здобутків, отриманих іншими особами, як результат власних наукових пошуків; репрезентація опублікованих чужих текстів без покликання на їх авторів.

1.4.3. Автор (< лат. *auctor* – засновник, творець) – особа, яка створила художній, науковий, мистецький чи інший текст (проект, винахід тощо).

1.4.4. Текст (< лат. *textum* – тканина, зв'язок, побудова) – закінчене мовленнєве утворення, змістова, структурно-граматична єдність, об'єктивована в усній або писемній формі.

1.4.5. Науковий текст – цілісний комунікативний блок, що вирізняється чіткою, логічною структурою із внутрішньо завершеними частинами (розділами, підрозділами, пунктами, параграфами, абзацами), насиченими відповідною термінологією; спеціалізований зразок функціонального різновиду літературної мови, що обслуговує різні галузі науки, виробництва, освіти; об'єктивований у відповідній формі (магістерська робота, стаття, тези, реферат тощо) результат наукової, навчально-наукової і т. ін. діяльності тієї чи тієї особи (тих чи тих осіб).

1.4.6. Електронний текст – писемне текстове утворення, розміщене на електронному носії.

1.4.7. Наукове дослідження – процес вироблення нових наукових знань, вид пізнавальної діяльності, що характеризується об'єктивністю, відтворюваністю, доказовістю, точністю, логічністю тощо.

1.4.8. Науковий етикет (< фр. *etiquette*, від *estiquien* – прикріплювати) – сукупність правил діяльності й поведінки, які забезпечують дотримання основних принципів наукової етики і сприяють створенню комфортних умов роботи дослідника.

1.4.9. Компіляція (< лат. *textum* – *compilation* – крадіжка) – несамотійний, неоригінальний текст, написаний на основі запозичення тих чи тих матеріалів в інших авторів, без поглибленого вивчення проблеми через

копіювання тексту із низки джерел без внесення в нього правок, із покликанням на авторів.

1.4.10. Цитата (< нім. Zitat, від лат. cito – наводжу, проголошую) – буквально відтворені фрагменти чужого тексту (промови, монографії, дисертації, статті тощо) для підтвердження власного погляду, для полеміки з цитованим автором або з іншою метою; дослівно наведений уривок з якогось тексту для підтвердження або ілюстрації тієї чи тієї думки.

1.4.11. Оригінальність наукового тексту – відсоткове співвідношення авторського тексту, що не має збігів з неавторським, до загального обсягу текстового матеріалу.

2. Попередження академічного плагіату

2.1. Попередження плагіату в академічному середовищі за освітньо-професійною програмою підготовки фахівця другого (магістерського) ступеня вищої освіти зі спеціальності здійснює кафедра через проведення комплексу профілактичних заходів, як-от:

- проведення організаційно-настановчої конференції для осіб, які виконують наукові дослідження відповідного рівня, задля їх ознайомлення з відповідним «Положенням про попередження та виявлення академічного плагіату кваліфікаційних (магістерських) робіт здобувачів вищої освіти», сутністю ключових понять, пов'язаних із відповідним явищем, зокрема й різновидами плагіату, із правилами наукової етики тощо;

- залучення авторів створених наукових текстів до самостійної перевірки на оригінальність та унікальність із використанням відповідних програмно-технічних засобів;

- посилення відповідальності виконавців наукових проектів, їхніх наукових керівників та рецензентів за дотримання правил наукової етики, норм наукової діяльності, зокрема й цитування та покликання.

2.2. Запобіганню академічного плагіату сприятиме його профілактика та виявлення на ранніх етапах створення наукових текстів. А відтак необхідно:

- постійно тримати питання виконання наукових проектів на контролі (звіти про виконання магістерських робіт необхідно двічі на семестр заслуховувати на засіданні кафедри);

- установити такий орієнтовний графік написання наукового тексту:

I семестр першого року навчання – затвердження теми, збір і систематизація фактичного матеріалу, повне опрацювання рекомендованої наукової літератури; *II семестр першого року навчання* – написання теоретичного та практичного розділів, подання їх на перевірку науковому керівникові; *III семестр другого року навчання* (вересень – 15 жовтня) – допрацювання розділів, самостійна перевірка їх на оригінальність та унікальність, написання вступу й висновків, оформлення наукового проекту загалом;

- до 20 жовтня поточного навчального року виконавець наукового проекту повинен подати магістерську роботу, супроводжувану

підтвердженням її самостійності (див. Додаток 1) у готовому вигляді на кафедру;

- з 20 по 31 жовтня поточного навчального року організувати роботу експертної комісії щодо оцінювання не лише самостійності, оригінальності, унікальності наукового дослідження (із залученням відповідної програми для виявлення академічного плагіату), але і його актуальності, новизни, методології, технічного оформлення і т. ін. (див. Додаток 2);

- результати перевірки оформити у вигляді «Експертних висновків», у яких, крім оцінювання за показниками основних методичних аспектів наукового проекту, засвідчено й результат перевірки на наявність академічного плагіату на зразок «Відповідно до даних онлайн-сервісу пошуку плагіату, який перевіряє текстові документи на наявність запозичень із відкритих джерел в Інтернеті чи внутрішньої бази документів користувача;

- кандидатури членів експертної комісії та відповідальних осіб визначаються на початку навчального року рішенням кафедри й обираються з осіб, що є штатними членами кафедри;

- відповідальна особа організує не лише перевірку рукописів, зокрема й за допомогою програмно-технічних засобів виявлення ознак плагіату, надають висновок про рівень оригінальності наукового тексту, але й забезпечує збереження результатів перевірки рукописів;

- за умови виявлення плагіату, низького рівня оригінальності, унікальності тексту складається необхідний акт, рішенням експертної комісії робота не допускається до захисту.

2.3. Відповідальна по кафедрі особа за попередження та виявлення академічного плагіату кваліфікаційних (магістерських) робіт здобувачів вищої освіти разом із завідувачем кафедри повинні подбати про адміністрування та створення відповідних технічних умов для безперебійної роботи онлайн-сервісу пошуку плагіату, зокрема:

- надавати консультативну допомогу здобувачам вищої освіти та науково-педагогічним працівникам щодо функціонування онлайн-сервісу пошуку плагіату;

- формувати список студентів, які подали роботи для перевірки, з посиланням на звіт і відсоток текстових збігів;

- адмініструвати процес створення внутрішньої закритої бази випускних кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти в «хмарній системі».

3. Критерії оцінювання оригінальності наукових текстів

3.1. Після офіційного підтвердження у роботі здобувачів вищої освіти відсутності плагіату, запозичень із чужих наукових текстів, не підкріплених відповідними покликаннями, запропонований текст завантажуватимуть у відповідну систему для експертизи онлайн-сервісом. При цьому варто встановити відповідний порядок, наприклад, рік_код спеціальності_назва роботи (транслітерацією)_ПІБ студента (транслітерацією)_ПІБ керівника (транслітерацією). Науковий текст, оформлений у форматі doc, вводиться повністю, починаючи з титульного аркуша, без додатків.

3.2. Показники рівня оригінальності наукового тексту є диференційованими, визначаються у відсотках за такою шкалою:

**ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ОРИГІНАЛЬНОСТІ
МАГІСТЕРСЬКОЇ ПРАЦІ**

Рівень оригінальності	Показники оригінальності	Кількість відсотків
Дуже високий	Наукова праця виконана самостійно, на високому науково-теоретичному рівні, написана на основі особистих пошуків, бездоганна у виконанні, зокрема щодо покликань і цитації.	понад 80%
Високий	Наукова праця виконана самостійно, на високому науково-теоретичному рівні, написана на основі особистих пошуків, однак не є бездоганною, зокрема щодо покликань і цитації.	понад 70%
Середній	Наявна праця виконана загалом самостійно, допущені недоліки в покликаннях на першоджерела, цитати подекуди перекручені; внесені незначні правки у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів у них тощо).	61% – 70%
Задовільний	Наявні окремі ознаки академічного плагіату, зокрема й дослівне копіювання фрагментів тексту (від фрази до набору речень) без належного оформлення цитування; створення значного масиву тексту відбувається без поглибленого вивчення проблеми через копіювання тексту із низки джерел.	51% – 60%
Низький	Наявні окремі ознаки академічного плагіату, переказ своїми словами чужих думок, ідей, заміна слів (знаків), фразеологічних зворотів або пропозицій при використанні будь-якої авторської наукової праці, спостерігається поєднання власних і запозичених аргументів без належного цитування; створений текст вирізняється компіляцією чужих думок, узятих із низки джерел без будь-яких правок, з посиланням на авторів, але «маскуванням» шляхом написання перехідних речень між скопійованими частинами тексту.	40% – 50%
незадовільний	Наявні істотні ознаки академічного плагіату, автор видає чужу працю (уривки чужої праці) за власну без будь-яких змін	менш

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Колоїз Ж. В. Українська наукова мова: практикум. Кривий Ріг: КДПУ, 2019. 135 с.
2. Культура мови: від теорії до практики: монографія / Л.Струганець, О.Бобесюк, О.Веремчук та ін.; за ред. Л.Струганець. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. 220 с.
3. Культура наукової мови : навчальний посібник. Харків : Тім Пабліш Груп. 2018. 224 с.
4. Ревуцька С. К., Шапран Д. П., Зінченко В. М. Наукова українська мова: конспект лекцій. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 119 с.
5. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія». 2017. 216 с.

Допоміжна

6. Бронікова С. Практики комунікативної культури в медичному закладі: посібник. Пацієнт-центрований підхід, 2020. 72 с.
7. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ, 2019. 207 с.
8. Краєвська Г., Білик Я. Культура наукового мовлення : Термінологічний аспект: Практикум. Вінниця. 2017. 130 с.
9. Крупеньова Т.І. Онімія романів Юрія Винничука «Лютеція» та Емілії Дворянної «Passion или смъртта на Алиса»: зіставний аспект. *Одеська лінгвістична школа: траєкторія досліджень*: колективна монографія / за заг. ред. Т.Ю.Ковалевської. Одеса: ПолиПринт, 2021. С. 116-136.
10. Крупеньова Т.І. Структурно-семантичні особливості антропонімів роману Є.Положія «Іловайськ». *Записки з ономастики*: зб. наукових праць. Одеса: Астропринт, 2018. Вип. 21. С.158–167.
11. Левчук І.П., Матящук Л.А. Основи культури мовлення: особливості, поради, роздуми : навч. довід. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 180 с.
12. Мовна особистість в освітньому просторі: монографія / за заг. ред. І. Д. Пасічника. Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2021. 142 с.
13. Омельчук С. Бути чесним у науці й навчанні: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Херсон, 2021. 80 с.
14. Серебрянська І. М. Освіта в Україні : спостереження крізь призму мовної картини світу: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2018. 416 с.
15. Ткачук, О. В., Наконечна, Л. Б. Сучасне українське наукове мовлення: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2018. 160 с.
16. Українська мова: енциклопедія / Редкол.: В.М.Русанівський, О.О.Тараненко (співголови), М.П.Зяблюк та ін. Укр. енцикл., 2009. 752 с.

Інформаційні ресурси:

- 1.Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>
2. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>
- 3.Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/>
5. Етимологічний словник української мови. URL : <http://resource.history.org.ua/item/0009523>
6. Електронна версія українського правопису. URL: <https://2019.pravopys.net>.
7. Приклади оформлення бібліографічного опису відповідно до ДСТУ 8302:2015. URL:<http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliografichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/>
8. Приклади оформлення списку використаних джерел відповідно до ДСТУ 8302:2017. URL: <http://library.nlu.edu.ua/Biblioteka/sait/nauka/gost/spisok-DSTU.pdf>.